

Networking for equity
in forest climate policy

MKUHUMI na sekta nyingine katika Ukanda wa Afrika Mashariki: Fursa Kwa ajili ya Utekelezaji Mtambukawa Kisekta

Kimbowa Richard; David M. Mwayafu, (Umoja wa Maendeleo Endelevu nchini Uganda), na Gerald Kairu

Yaliyomo

- 1.0 Utangulizi
 - 1.1 Taswira ya Kanda ya Afrika Mashariki
- 2.0 Taswira ya kila sekta moja na nyingine
 - 2.1 Kilimo na usalama wa chakula
 - 2.2 Nishati kwa ajili ya maendeleo vijijini
 - 2.3 Usimamizi wa rasilimali za maji
- 3.0 MKUHUMI katika kanda ya Afrika Mashariki na uhusiano wake na sekta nyingine
 - 3.1 Kenya
 - 3.1.1 MKUHUMI nchini Kenya
 - 3.1.1.1 Mpangilio wa Kitaasisi kwa ajili ya MKUHUMI nchini Kenya
 - 3.1.2 Jinsi gani Utayari, Maandalizi na Mapendekezo ya MKUHUMI yatafaa dhidi ya vipaumbele vya kitaifa vya Kenya katika sekta nyingine
 - 3.1.3 Uratibu wa Sekta Mtambuka katika ngazi ya sera
 - 3.2 Tanzania
 - 3.2.1 MKUHUMI nchini Tanzania
 - 3.2.1.1 Mpangilio wa Kitaasisi kwa ajili ya MKUHUMI nchini Tanzania
 - 3.2.2 Jinsi gani Utayari, Maandalizi na Mapendekezo ya MKUHUMI yatafaa dhidi ya vipaumbele vya kitaifa vya Tanzania katika sekta nyingine
 - 3.2.3 Uratibu wa Sekta Mtambuka katika ngazi ya sera
 - 3.3 Uganda
 - 3.3.1 Hali ya MKUHUMI nchini Uganda
 - 3.3.1.1 Mpaniliwa Kitaasisi kwa ajili ya MKUHUMI nchini Uganda
 - 3.3.2 Jinsi gani Utayari, Maandalizi na Mapendekezo ya MKUHUMI yatafaa dhidi ya vipaumbele vya kitaifa vya Uganda katika sekta nyingine
 - 3.3.3 Uratibu wa Sekta Mtambuka katika ngazi ya sera
- 4.0 Fursa na Changamoto za MKUHUMI katika ukanda wa Afrika Mashariki
 - 4.1 Fursa
 - 4.1.1 Fursa mahsusi kwa ajili ya MKUHUMI nchini Kenya
 - 4.1.2 Fursa mahsusi kwa ajili ya MKUHUMI nchini Tanzania
 - 4.1.3 Fursa mahsusi kwa ajili ya MKUHUMI nchini Uganda
 - 4.1.4 Fursa kuu za MKUHUMI katika ukanda wa Afrika Mashariki
 - 4.2 Changamoto
 - 4.2.1 Changamoto mahsusi za MKUHUMI nchini Kenya
 - 4.2.2 Changamoto mahsusi za MKUHUMI nchini Tanzania
 - 4.2.3 Changamoto mahsusi za MKUHUMI nchini Uganda
- 5.0 Utekelezaji wa MKUHUMI katika sekta mtambuka katika ngazi ya Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC)
- 6.0 Jinsi gani MKUHUMI linaweza kuchangia zaidi malengo ya sekta muhimu katika ngazi ya nchi nakikanda?
 - 6.1 Nishati kwa ajili ya maendeleo ya vijijini
 - 6.2 Kilimo na usalama wa chakula
 - 6.3 Yaliyomo

Marejeo na Vyanzo vinavyopendekezwa kwa usomaji zaidi
Picha katika Ukurasa wa Juu-Chanzo: Mr Mwayafu David

Angalizo

Makala hii imechapishwa na mradi wa Mtandao wa MKUHUMI (REDD-net), kwa msaada wa kitengo cha Ushirikiano wa Maendeleo cha Norway (NORAD). Na tafasiri ya makala hii imewezeshwa na shirika la IPAM - Instituto de Pesquisa Ambiental da Amazônia - Amazon Environmental Research Institute, Mitazamo na mapendekezo yaliyomo katika makala hii ni yale ya waandishi na hayana uhusiano wowote wala kuwakilisha mawazo ya wafadhili au taasisi zinazoshiriki katika mradi wa REDD-net. Utafiti wa makala hii ulifanyika katika kipindi cha mwezi Juni hadi Oktoba mwaka 2011.

“Toleo hili limefadhiwa na kongomano la Maandalizi ya MKUHUMI na Shirika ya kimataifa la Maendeleo la Norway yaani NORAD”

Shughuli na taratibu za MKUHUMI zinazidi kupata umaarufu katika ngazi ya kimataifa na pia kupamba moto katika ukanda wa Afrika Mashariki kama moja ya 'mada moto moto' ya juu ya mabadiliko ya tabia nchi, japokuwa mfumo rasmi wa kimataifa wa MKUHUMI bado haujafahamika.

Kwa vile utekelezaji wa shughuli za MKUHUMI utaathiri wadau wengi, ni muhimu kuhakikisha kwamba wadau mbalimbali wanahusishwa katika mchakato huo ikiwa ni pamoja na serikali na watu binafsi. Umiliki, uwazi, usambazaji na utekelezaji wa shughuli za MKUHUMI kupitia wadau wote ni nguzo katika mafanikio ya mpango huo. Aidha, utaratibu unaopendekwa wa 'ujumla' ambapo sekta mbali mbali zitahusishwa kwa kina katika utekelezaji wa MKUHUMI utakuwa ni utaratibu muhimu sana katika siku za usoni. Makala hii ya uchambuzi inaelezea hali na michakato ya MKUHUMI, fursa, pamoja na changamoto nchini Uganda, Kenya na Tanzania, na kuhainisha mianya ya ushirikiano kati ya MKUHUMI na sekta nyingine muhimu za kiuchumi: kilimo na usalama wa chakula; nishati kwa ajili ya maendeleo ya vijijini; usimamizi wa rasilimali za maji.

Kenya imejiandaa kuunda mkakati wake wa MKUHUMI pamoja na taasisi husika. MKUHUMI inaonekana muhimu sana katika sekta ya nishati ambapo mapendekezo ya utayari wa MKUHUMI (yaani R-PP) yanajuisia fursa za kimkakati za kuhamasisha utumiaji wa teknolojia sanifu katika kutengeneza mkaa; utekeleza wa mkakati wa taifa wa maendeleo ya kuni na mkaa; kuhamasisha upandaji wa miti inayokua kwa kasi kwa ajili ya kuni; kukuza ufanisi katika matumizi ya nishati; na kuhamasisha jamii kutumia nishati ya kibiolojia (yaani biofuel) kwa ajili ya kupikia na kumulika ili kupunguza mahitaji ya kuni. Kwa upande wa kilimo na usalama wa chakula, MKUHUMI inaonekana kuendana sera za kissekta kwa kuanzisha shughuri za kimkakati kama vile kuhamasisha kilimo mseto, na usimamizi wa jumla wa maliasili katika maeneo kame; kushughulikia mioto ya msituni pamoja na mifumo ya ishara za awali, utayari wa kukabiliana na moto, na kuboresha uwezo wa kupambana na moto; kuhamasisha kukuza kilimo, kutoa mbegu na mahitaji mengine ya kilimo kwa masikini wanaoishi kando kando ya misitu, kusaidia miradhi ya kilimo cha biashara kwa ajili ya kuboresha kipato cha kaya na hivyo kupunguza utegemezi katika misitu. Hata hivyo kuna madhara ya mabadiliko ya tabia nchi ambayo hayawezi kutabilika katika maeneo ya jangwa na nusu jangwa (ambayo ni takribani asilimia 80 ya eneo la nchi yote, ambayo pia ni nyumbani kwa takribani asilimia 30 ya wananchi wote wa Kenya, na takribani nusu ya mifugo yote), ambayo yanachochea na taasisi dhaifu na uwezo mdogo wa usimamizi. Kwa upande wa usimamizi wa maji, kuna mwendano mzuri na MKUHUMI ambao unalenga kuboresha uhifadhi wa sekta ya misitu na hivyo kusaidia mpango wa taifa wa kuhifadhi vyanzo vya maji. Japokuwa MKUHUMI bado iko katika hatua za awali nchini Kenya (na inahitaji kukuzwa pengine kupitia mkakati wa taifa wa kushughulikia mabadiliko ya tabia nchi), utekelezaji wake unarushwa nyuma na ukosefu wa uratibu mtambuka wa kissekta (hali ambayo inaweza kupelekea matumizi mabaya ya rasilimali pamoja na kurudia rudia kwa kazi zile zile).

Nchini Tanzania, mchakato wa MKUHUMI unalenga kuungana na sekta ya nishati kupitia dharma yake ya kuanzisha vyanzo mbadala vya nishati, kuongeza ufanisi katika matumizi ya nishati ya mimea, kuanzisha usimamizi endelevu wa vyanzo muhimu vya maji ili kulinda mtiririko wa maji kwa ajili ya kuzalisha umeme katika mabwawa tarajiwa. Katika sekta ya kilimo na usalama wa chakula, shughuli muhimu ni pamoja na kuboresha mifumo iliyopo ya kilimo (kwa kutumia mbinu mpya za kilimo pamoja na hatua sahihi za kushughulikia mazao); kukuza uzalishaji na utunzaji wa mazao; kilimo cha biashara kupitia hamasa ya sera za serikali juu uzalishaji wa mazao ya nishati (biofuel-crops); na kuhamasisha matumizi ya mifumo ya kilimo mseto na mipango ya afya za wanyama. Kwa upande wa MKUHUMI inahusika kutokana na mchango wake katika kurejesha madhari ya misitu. Hata hivyo rasimu ya mkakati wa MKUHUMI pamoja na Mapendekezo ya Utayari wa MKUHUMI (R-PP) hayana shughuli za moja kwa moja za kimkakati kwa ajili ya usimamizi endelevu wa vyanzo vya maji. Aidha, rasimu haionyeshi ni jinsi gani mbinu na uzoefu wenye ufanisi katika kurejesha misitu (mfano mfumo wa Ngitiri) utaweza kukuzwa na kuendelezwa sehemu nyinginezo mbali na sehemu za majaribio.

Nchini Uganda ambapo Mpango wa Utayari wa MKUHUMI (R-PP) umepitishwa mwaka huu (2011), mikakati ya MKUHUMI ambayo inaendana na sera za nishati ni pamoja na sheria ya uzalishaji na uuzaji wa mkaa; uboreshaji wa ufanisi katika uzalishaji wa mkaa; kuogeza miti katika mashamba; kuhamasisha matumizi ya nishati mbadala na kuongeza ufanisi katika matumizi ya kuni na mkaa. Hata hivyo mapungufu katika usimamiaji wa sheria yanasababisha kuwepo kwa biashara haramu ya mbao ambayo ni kinyume na matakwa ya mkataba wa CITIES kwa nchi ya Uganda, ambapo pia ukataji miti usio endelevu kwa ajili ya kutengeneza mkaa na kuni bado ni tatizo kubwa ambalo halijapatiwa ufumbuzi. MKUHUMI inaweza kuchangia malengo ya kilimo na usalama wa chakula kushughulikia madhara ya mifugo katika ukataji miti; kunda mikakati ya kusimamia aridhi; kusadia uwekezaji wa miradi ya kaboni kwa wamiliki wa ardhi; kufafanua hakimili; kuhamasisha kilimo timilifu na kuhakikisha kwa uchambufu wa gharama na faida unafanywa baina ya kuharibu misitu kwa ajili ya kulimo na kuhifadhi misitu katika hali yake ya asili. Hata hivyo maamuzi kinzani ambayo yanayofanyika, kwa mfano kuruhusu miradi ya maendeleo ambayo ni kinyume na uhifadhi wa misitu bado ni changamoto kubwa. Kuhusiana na usimamizi wa rasilimali za maji, mikakati ya MKUHUMI nchini Uganda na R-PP hakuna hata moja yenye mkazo wa moja kwa moja kwenye misitu kwa ajili ya uhifadhi wa maji.

Jarida hili linahitimisha kwa kutoa mtizamo wa jumla juu ya utekelezaji mtambuka wa kissekta awa MKUHUMI katika ngazi ya ukanda wa jumuiya ya Afrika Mashariki na jinsi ambavyo MKUHUMI inaweza kuchangia zaidi katika sekta kuu tatu (za nishati kwa ajili ya maendeleo ya vijijini, kilimo na usalama wa chakula, usimamizi wa rasilimali maji) katika ngazi ya nchi na kanda.

1.0 Utangulizi

Neno MKUHUMI ni kifupisho chamaneno haya; Mkakati wa Kupunguza Uzalishaji wa Hewa Ukaa Kutokana na Ukataji Miti na Uharibifu wa Misitu, Mchango wa Uhifadhi, Usimamizi Endelevu wa Misitu, na Uboreshaji wa viwango vya Kaboni iliyoko kwenye Misitu katika nchi zinazoendelea. Japokuwa mfumo rasmi wa kimataifa wa utekelezaji wa MKUHUMI badohaujafahamika vizuri, michakato na mipango ya MKUHUMI inazidi kushika kasi katika ngazi ya kimataifa na pia ndio maada kuu za majadiliano katika foramu za mabadiliko ya tabia nchi. MKUHUMI pia inazidi kupamba moto katika ukanda wa Afrika Mashariki ambapo Uganda, Kenya na Tanzania zinashiriki katika mpango wa Mfuko wa Benki ya Dunia juu Ushirikiano wa Kaboni ya Misitu, ambapo Tanzania pia ina mradi mwingine wa kitaifa wa Umoja wa Mataifa wa MKUHUMI (yaani UN-REDD) na pia mradi wa nchi mbili baina ya Tanzania na Norway, ambapo miradi kadhaa ya majaribio inaendelea kuanzishwa katika kikanda.

Kwa vile utekelezaji wa shughuli za MKUHUMI utaathiri wadau wengi, ni muhimu kuhakikisha kwamba wadau mbalimbali wanahusishwa katika mchakato huo ikiwa ni pamoja na serikali na watu binafsi. Umiliki, uwazi, usambazaji na utekelezaji wa shughuli za MKUHUMI kupitia wadau wote ni nguzo katika mafanikio ya mpango huo. Aidha, utaratibu unaopendekezwa wa 'ujumla' ambapo sekta mbali mbali zitahusishwa kwa kina katika utekelezaji wa MKUHUMI utakuwa ni utaratibu muhimu sana katika siku za usoni. Makala hii ya uchambuzi inaelezea hali na michakato ya MKUHUMI, fursa, pamoja na changamoto nchini Uganda, Kenya na Tanzania, na kuhainisha mianya ya ushirikiano kati ya MKUHUMI na sekta nyingine muhimu za kiuchumi: kilimo na usalama wa chakula; nishati kwa ajili ya maendeleo ya vijijini; usimamizi wa rasilimali za maji. Jarida hili linahitimisha kwa kutoa mtizamo wa jumla juu ya utekelezaji mtambuka wa kissekta awa MKUHUMI katika ngazi ya ukanda wa jumuiya ya Afrika Mashariki na jinsi ambavyo MKUHUMI inaweza kuchangia zaidi katika sekta kuu tatu (za nishati kwa ajili ya maendeleo ya vijijini, kilimo na usalama wa chakula, usimamizi wa rasilimali maji) katika ngazi ya nchi na kanda.

1.1 Taswira ya Ukanda wa Afrika Mashariki

Ukanda wa Afrika Mashariki una eneo la jumla ya kilomita za mraba milioni 1.8, na idadi ya watu takriban milioni 133.5 (EAC, 2010b). Misitu inazidi kupotea katika nchi zote za ukanda wa Afrika Mashariki. Kenya inapoteza hekta 12,000 za misitu kila mwaka kutokana na ukataji misitu, hasa kutokana na kilimo kwa ajili ya miradi jamii au ya binafsi ya maendeleo (FAO, 2009). Nchini Uganda, misitu ilipungua kutoka asilimia 24 ya eneo lote la ardhi mnamo mwaka 1990 hadi kufikia asilimia 18 mwaka 2005 ambayo inawakilisha upunguaji wa asilimia 1.8 kwa mwaka (Katoomba Group, 2009). Ukataji miti nchini Kenya na Uganda unahusishwa na kuongezeka kwa mahitaji ya ardhi kwa ajili ya kilimo pamoja na nishati kutokana naongezeko la idadi ya watu katika Afrika Mashariki (Angalia Jedwali namba 1 hapo chini). Kiwango cha ukataji miti nchini Tanzania, ambacho kinakadiriwa kuwa ni hekta 412,000 kwa mwaka, unafanyika zaidi katika misitu iliyopo katika ardhi ya Jumla (ambayo ni ya wazi) (FAO, 2009 & URT, 2010a) na inasababishwa na kilimo cha kuhamahama, moto wa maporiwa kila mwaka, uvunaji wa kuni, fito, na mbao, pamoja na shinikizo kubwa kwa ajili ya kubadilisha matumizi ya ardhi kwa ajili ya matumizi mengine kama vile kilimo, ufugaji, makazi na maendeleo ya viwanda.

Uchumi wa Kanda ya Afrika Mashariki hasa katika nchi ya Tanzania na Uganda kwa ujumla unategemea sana kilimo cha mvua (EAC, 2006). Mazao yatokanayo na kilimo hiki (ghafi na ya kusindikwa), kama vile mahindi, maharage, ndizi, mifugo na samaki, vinachangia sehemu kubwa ya biashara inayovuka mipaka miongoni mwa hizi nchi 3, ingawa sehemu kubwa ya biashara hii si rasmi na hivyo haiesabiwi katika takwimu za serikali.

Kuibuka kwa MKUHUMI kunatoa fursa muhimu ya kuboresha misitu katika ukanda wa Afrika Mashariki. Shughuli za MKUHUMI pia zinaweza kutoa faida za ziada kama vile kulinda maeneo ya vyanzo vya maji ambavyo watu wengi wanategemea moja kwa moja au vinginevyo kwa ajili ya kilimo, maji kwa matumizi ya ndani, maji kwa matumizi ya uzalishaji (mfano umwagiliaji wa mazao, mifugo na kilimo cha kwenye maji), viwanda vya vijijini, na nishati.

JEDWALI 1: IDADI YA WATU –KWA KIPINDI CHA KATIKATI YA MWAKA (KATIKA MILIONI)

Taifa/Miaka	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Burundi	6.7	6.8	7.0	7.2	7.4	8.0	8.0	8.0	8.1	8.2
Tanzania	32.8	33.9	34.4	35.3	36.3	37.3	38.0	39.4	40.7	41.9
Uganda	22.6	23.3	24.1	24.9	25.7	26.5	27.4	28.2	29.6	30.7
Kenya	30.4	31.3	32.2	33.2	34.2	35.1	36.1	37.2	38.3	38.6
Rwanda	-	-	8.1	8.3	8.6	8.8	9.1	9.3	9.8	10.1
East Africa	-	-	105.8	108.9	112.1	115.7	118.6	122.1	126.6	129.5

Hali ya michakato ya MKUHUMI Katika Kanda Michakato ya MKUHUMI katika Ukanda wa Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC) inazidi kupamba moto. Tanzania imekwishandaa rasimu ya mkakati wa MKUHUMI wakati Mapendekezo ya Maandalizi ya Utayari wa MKUHUMI (R-PPs) za Kenya na Uganda yalipitishwa nampango wa Mfuko wa Benki ya Dunia juu Ushirikiano wa Kaboni ya Misitu (FCPF) mwaka 2010 na 2011 kwa mtiririko huo.

Ufadhili

Kenya na Uganda tayari zimekwishapokea ruzuku kiasi cha dola 200,000 kutoka FCPF kwa ajili ya kuandaa R-PP zao. Hii itafuatiwa na ruzuku ya dola za Marekanimilioni 3.4 kutoka FCPF kwa ajili ya kuandaa mikakati ya taifa ya MKUHUMI. Hata hivyo, fedha hizi bado haizijaingia kwenye akaunti za nchi walengwa. Tanzania ilianza kwa kuandaa mfumo wa MKUHUMI ambao umetoa mwongozo katika kuandaa rasimu ya mkakati

wa taifa wa MKUHUMI pamoja na R-PP kwa ajili ya ufadhili kutoka nchi ya Norway na mpango wa Umoja wa Mataifa wa MKUHUMI (yaani UN-REDD).

Mashauriano na wadau

Katika hatua ya kuandaa mapendekezo msululu wa mashauriano ulifanywa kwa wadau kwa lengo la kupata mawazo kutoka katika sehemu kubwa na mbalimbali za watu na hivyo kuifanya mikakati ya MKUHUMI na R-PPs madhubuti kadri iwezekanavyo. Kwa mujibu wa R-PP ya kila nchi, msisitizo zaidi uliwekwa kwenye ushiriki wa wadau wote husika katika kila nchi. Hata hivyo, matokeo bora zaidi yangeweza kupatika kama zingekuwapo fedha na wakati wa kutosha.

2.0 Taswira ya kila sekta

2.1 Kilimo na usalama wa chakula

Kilimo na usalama wa chakula (ambavyo ni vitu visivyoachana katika ukanda wa Afrika mashariki), ni mojawapo ya maeneo muhimu ya ushirikiano katika Jumuiya ya Afrika Mashariki. Kilimo kinajumuisha uzalishaji wa mazao, mifugo, uvuvi na misitu, wakati Usalama wa chakula unamaanisha hali ambapo watu wote, kwa wakati wote, wanakuwa na uwezo wa kimwili,

kijamii na kiuchumi wa kupata chakula ambacho ni safi, salama, cha kutosha na chenye virutubisho muhimu, kinachokidhi mahitaji yao ya mlo na matakwa yao kwa ajili ya maisha hai na yenye afya njema (FAO, 1996).

Lengo kuu la Mkataba wa Jumuiya ya Africa juu ya ushirikiano katika kilimo na usalama wa chakula ni:

- Kuongeza uzalishaji wa mazao, mifugo, samaki na mazao ya misitu kwa ajili ya matumizi ya nyumbani, kuunda ndani na nje ya Jumuiya, lakini pia kupata pembejeo kwa ajili viwanda vya kilimo ndani ya Jumuiya, na
- Kushirikiana kupitia shughuli za pamojakatika kupambana naukame na kuenea kwa jangwa ambayo ni matokeo ya moja kwa moja ya ukataji miti na uharibifu wa ardhi (EAC, 2002).

Sanduku namba 1: Vikwazo katika kufikia Usalama wa Chakula katika Jumuiya ya Afrika Mashariki

Ingawa usalama wa chakula una mchango mkubwa katika kufikia malengo ya maendeleo ya kikanda, usalama huu unakwamishwa na mambo ya asili na yale yanayosababishwa na binadamu kama ifuatavyo:

- Uzalishaji mdogo na usio imara kutokana na utegemezi uliokithiri kwenye mifumo ya uzalishaji wa kilimo kinachotegemea mvua.
- Matumizi mabovu ya rasilimali za maji katika kilimo cha uzalishaji.
- Uwezo mdogo wa uvunaji wa maji ya mvua.
- Ongezeko la matokea na madhara ya hali mbaya ya hewa kama vile mafuriko na ukame kutoka na kuongezeka kwa joto la dunia na mabadiliko ya tabia ya nchi ambavyo vinaathiri vibaya uzalishaji wa chakula.
- Ukosefu wa mtiririko wa kutosha wa habarikwa wazalishaji juu ya madhara makubwa ya mabadiliko ya tabia ya nchi na hatua zinazofaa kukabiliana nayo.
- Kuongezeka kwa shinikizo juu kwenye rasilimali asilia na uharibifu wa mazingira kutokana na ongezeko la idadi ya watu, usimamizi mbaya wa udongo, ufugaji wa mifugo mingi kuzidi kiasi
- Kuharibikia kwa mifumo ya uzalishaji na usambazaji wa chakula kutokana na machafuko ya kijamii na ya kisiasa.
- Ukosefu wa chakula cha kutosha hasa miongoni mwa watu wanaoishi katika mazingira magumu na wasiokuwa na rasilimali.
- Kukosekana kwa usawa wa kijinsia katika kupata fursa za uzalishaji, masoko na matumizi; upatikanaji na umiliki wa rasilimali za uzalishaji.

Licha ya malengo haya, upatikanaji wabinafsi na wa pamoja wa usalama wa chakula umeendelea kuzisumbua nchi wanachama tangu kutiwa saina kwa Mkataba huu wa EAC. Hali hii imezidishwa namabadiliko ya tabia ya nchi kama inavyoonyesha katika Sanduku namba 1 hapa juu.

Sambamba na mahitaji ya kuendeleza na kuongoza utekelezaji na uhakikishaji walengo la kikanda la usalama wa chakula, Mpango kazi wa Usalama wa chakula pamoja na sera ya mabadiliko ya Tabia nchi tayari zimeandaliwa na ili kushughulikia maswala ya usalama wa chakula na mabadiliko ya tabia nchi katika kanda. Mojawapo ya mikakati muhimu ni kutumia njia za gaharama nafuu na za muda mrefu, ambazo zinajuisa mbinu za kisasa na maarifa ya jadi, kwa mfano usimamizi wa pamoja wa udongo, maji na misitu (EAC, 2010a).

2.2 Nishati kwa ajili ya maendeleo vijijini

Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC) inakabiliwa na changamoto kadhaa katika kufanikisha dira ya key a maendeleo. Upatikanaji wa nishati umetambuliwa kama moja ya mambo muhimu katika kufanikisha dira hii. Wengi wa wakazi wa Afrika Mashariki wanaishi katika maeneo ya vijijini na wanatumia nishati inayotokana na kuni, mkaa na taka za kilimo (Jedwali namba 2) ambazo uchangia zaidi yaasilimia 80 ya mchanganyiko wa nishati ya kanda (EAC, 2006).

Katika maeneo mengi, nishati hiyo ya kuni/mkaa hutumiwa katika majiko ya wazi yenye mawe matatu ambayo huwaweka watumiaji hatarini kutokana na moshi wa ndani (yaani indoor air pollution) na majanga ya moto. Matunizi ya kupikana kuchemsha katika kaya hutumia kiasi kikubwa zaidi cha nishati,

na uzalishaji wa mkaa ni moja ya visababishi muhimu vya ukataji miti na uharibifu wa misitu katika Afrika ya Mashariki (GOK, 2010c; URT, 2010a, Gou, 2011a). Kwa mfano, mduara wa ukataji miti katika mkoa wa Dar es Salaam umemaanisha kwamba misitu imesongea mbali kiasi cha kilomita 30 kati ya mwaka 1991 na mwaka 2005 kwa kiwango cha wastani wa kilometa 2 kwa mwaka (Salla, 2011).

Kukatika kwa umeme nchini Uganda na Tanzania ambao hudumu hadi masaa 12 kwa siku, na pendekezo la kuongeza gharama za umeme nchini Uganda kunaweza kuongeza zaidi mahitaji ya kuni (chaguo nafuu zaidi la nishati) mwa idadi inayoongezeka kwa kasi katika maeneo ya mjini pamoja na viwanda vidogo na vya kati. Hali hii inatishia zaidi usalama wa misitu iliyobaki.

Bila ya kuboresha upatikanaji wahuduma za nishati za kisasa, wakazi wengi katika nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki wataendelea kukabiliwa na umaskini uliokithiri na ukosefu wa usawa na hawatoweza kufikia malengo ya maendeleo ya milennia (MDGs) ifikapo mwaka 2015. Ni sababu hizi ambazo zilipelekea kuandaliwa kwa Mkakati wa Jumuiya ya Afrika Mashariki wa kukuza upatikanaji wa huduma za nishati ya kisasa ili kuwezesha nchi wanachama (Kenya, Uganda, Tanzania, Rwanda na Burundi) kupambana na umaskini, kuboresha hali ya maisha na kufikia malengo ya maendeleo ya milennia (MDGs) (EAC, 2009). Mkakati una malengo makuu manne yanayopaswa kufikiwa ifikapo mwaka 2015, sambamba na mfumo wa malengo ya maendeleo ya millennia (MDG) katika kukuza upatikanaji wa huduma za nishati za kisasa. Malengo ambayo yanayohusiana na misitu (katika muktadha wa kushughulikia mahitaji, ugavi na vikwazo katika ufanisi wa nishati ya kuni) ni:

- **Lengo la 1:** Kutoa huduma ya kupika kwa kutumia nishati ya kisasa kwa asilimia 50 ya idadi ya watu wote ambao kwa sasa wanatumia nishati za kiasili katika kupika (Lengo hili linahusiana na malengo ya maendeleo ya millennia ya namba 3, 4, 5 na 7)
- **Lengola 2:** Kutoa huduma ya umeme wa kuaminika kwa wakazi masikini wa mijini na pembezoni mwa miji (Lengo hili linahusiana na malengo ya maendeleo ya millennia ya namba 1, 4, 5 na 6)
- **Lengo la 3:** Kutoa huduma ya upatikanaji wa nishati ya kisasa kwa shule zote, kliniki, hospitali na vituo vya jamii. (Lengo hili linahusiana na malengo ya maendeleo ya millennia ya namba 1 hadi 6)

Aidha, katika ngazi ya taifa, mambo kadhaa muhimu yatatekelezwa ikiwa ni pamoja na: kuingiza maswala ya upatikanaji wa nishati katika mipango ya maendeleo ya taifa na bajeti, kuandaa sera zinazowajali masikini, wanyonge na jinsia, pamoja na kuboresha uwezo wa taifa wa kutoa huduma za nishati.

2.3 Usimamizi wa rasilimaliza maji

Kwa mujibu wa Sekretarieti ya Jumuiya ya Afrika mashariki (EAC), nchi za Afrika Mashariki zinakabiliwa na vikwazo vikubwa vya maji. Ukataji miti, uharibifu wa misitu na mbinu duni za kilimo zinaathiri urefu wa vipindi vya kuhifadhi maji, kuongezeka kwa mtiririko wa maji juu ya udogo na upotevu wa udongo wa juu kwa njia ya mmomonyoko. Hali hii inapelekea kuendelea kutokea kwa magonjwa yanayosababishwa na maji –hii ni sababu kubwa ya magonjwa haya katika nchi zote tano katika kanda. Aidha, migogoro juu ya maji inaelekea kuongezeka kutokana na kuongezeka idadi ya watu na pia kuongezeka kwa upungufu na uhaba wa maji inavyoelekezwa kwenye katika Jedwali namba 3 hapo chini.

JEDWALI NAMBA 2: VIASHIRIA VYA NISHATI KATIKA JUMUIYA YA AFRIKA MASHARIKI (EAC)

	Matumizi ya Nishati	
	Kuni/mbao	Nishati za Kisasa (Umeme wa kawaid, umeme wa jua, gesi)
Kenya	70%	30%
Tanzania	90%	10%
Uganda	93%	7%
Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC)	84%	16%

Mbali na hayo, nchi zote za Afrika Mashariki zinakabiliwa na changamoto ya bajeti kutokana na kutengwa kwa bajeti ndogo kwa ajili ya usimamizi wa jumla wamaji (ikiwa ni pamoja na kusimamia vyanzo vya maji ambavyo ni muhimu kwa ajili ya usimamizi endelevu wa rasilimali za maji), kwa vile kipaumbele kinatolewa katika usambazaji wa maji mijini na vijijini. Vilevile, ingawa baadhi ya nchi za Afrika Mashariki zina sheria na sera nzuri, ukosefu wa usimamiaji, utekelezaji na ufuatiliaji vimefanya sharia na sera hizi kutofanikiwa.

Usimamizi Jumuishi wa rasilimali za maji (IWRM) unatumika kuboresha utawala wa maji na kuboresha usimamizi wa rasilimali za maji katika kukabiliana na matatizo mengi ya mabadiliko ya tabia nchi na shinikizo nyingine zinazo ukabili ukanda wa Afrika Mashariki na maeneo mengine ya dunia. Nchi za Jumuiya ya Afrika mashariki (EAC) zipo katika hatua mbalimbali katika mchakato wa kutunga kwa sera na mifumo ya kisheria kwa ajili ya kutekeleza dhana hii ya usimamizi jumuishi ya usimamizi wa rasilimali za maji (IWRM). Kwa mfano, wakati Kenya imetunga sheria ya Maji kwa ajili ya kutekeleza dhana ya usimamizi jumuishi wa rasilimali za maji (IWRM) na kuunda sera na mipango ya kwa ajili ya kutekeleza katika baadhi ya kutekeleza katika baadhi ya vyanzo vya mito na mabonde teule (EAC, 2000), Rwanda na Burundi bado wako mbali sana na hili.

Katika kukabiliana na mahitaji au madhara ya mabadiliko ya kijamii, kiuchumi kimazingira au madhara, usimamizi jumuishi wa rasilimali za maji (IWRM) unaweza kufanikisha malengo bora na endelevu ya usimamizi wa rasilimali za maji, kutegemeana na mitazamo ya watumiaji wengine wa maji katika sekta kama kilimo, matumizi ya nyumbani, viwanda, umeme wa maji, maji taka katika sekta (UNESCO et al., 2009).

JEDWALI NAMBA 3: UPUNGUFU NA UHABA WA MAJI

Upatikanaji wa maji kwa kila mtu	Mwaka 1990	Mwaka 2006	Mwaka 2025
Mengi (Zaidi ya 2500 m3/mwaka)	Uganda, Tanzania		
Mazingira magumu (1700 - 2500 m3/mwaka)		Uganda, Tanzania	
Upungufu (1000 - 1700 m3/mwaka)			Uganda, Tanzania
Uhaba (Chini ya 1000 m3/mwaka)	Kenya	Kenya	Kenya

Chanzo: UNDP, (2005) kama ilivyonukuliwa na EAC, 2010b

3.0 MKUHUMI Katika Afrika Mashariki na Uhusiano Wake na Sekta Nyingine

3.1 Kenya

3.1.1 MKUHUMI nchini Kenya

Nchini Kenya, misitu ya asili iliyofungwa ilishatoweka zaamani na kubakizwa takribani asilimia 2 ya eneo lote la nchi na misitu ya wazi ni asilimia 3.7 ya eneo lote la nchi. Hii ina maana kwamba nafasi nzuri ya kutekeleza miradi ya MKUHUMI itakuwa katika zile shughuli za kuzuia ukataji miti zaidi na uharibifu wa misitu iliyobakia na hivyo kupunguza uzalishaji wa kaboni kutoka katika misitu hii, lakini pengine hasa kupitia zile shughuli zinazowakilishwa alama ya kujumlisha katika kifupisho cha MKUHUMI katika lugha ya kiingereza-yaani REDD+. Hii ingemaanisha kuboresha usimamizi warasilimali za misitu iliyobakia kwa kuhifadhi na kuimarisha kaboni kwenye ardhi ya misitu iliyoharibika, pamoja na mipango ya kuotesha na kurejesha miti (GOK, 2010c). Shughuli zote zitaundwa kwa kuzingatia faida nyinginezo kama vile uboreshwaji wa baioanuai na maisha ya jamii zinaotegemea misitu, hasa kwa vile misitu inachangia sana katika uchumi wa Kenya, kama ilivyoainishwa katika sanduku namba 2 hapo chini.

Serikali ya Kenya ilishawasilisha Taarifa ya Utambuzi wa Mradi wa Utayari wa MKUHUMI (R-PIN) kwa FCPF mwaka 2008 nailiwasilisha Pendekezo la Utayari wa Maandalizi (R-PP) mwezi Mei mwaka 2010. Fedha kwa ajili ya kuandaa mkakati wa MKUHUMI zimeishaidhinishwa na kwa sasa inaandaa taasisi husika kwa ajili ya kuanzisha mchakato huo.

Sanduku namba 2: Wajibu na Umuhimu wa Misitu kwa uchumi wa Kenya

Rasilimali za Msitu ya Kenya zina umuhimu mkubwa sana kutokana na huduma zake za kimazingira pamoja na huduma za mifumoikolojia, kwa mchango wake katika maendeleo ya kiuchumi na kwa mchango wao katika maisha ya vijijini. Mchango wa misitu katika vyanzo vya maji ni muhimu sana katika usambazaji wa maji vijijini na mijini nchini Kenya, na takribani asilimia 70 ya umeme wote inatokana na nguvu ya maji. Rasilimali nyingi za viumbe na wanyamapori nchini Kenya-ambavyo ndio vivutio vikubwa vya watalii-zinategemea misitu, misitu ya wazi na misitu ya nchi kavu. Idadi Kubwa ya wakazi wa vijijini hutegemea rasilimali za misitu ya wazi na vichaka ili kupata kuni, mkaa pamoja na bidhaa nyingine muhimu katika maisha ya vijijini.

Rasilimali ya mashamba ya miti hutoa mchango mkubwa katika maendeleo ya kiuchumi nchini Kenya na ni chanzo cha malighafi kwa ajili ya maendeleo ya kiuchumi katika kanda. Katikati ya miaka ya 1990, ilikadiriwa kwamba viwanda vya mbao vilitoa ajira za moja kwa moja 30,000 za na ajira 300,000 zisizo za moja kwa moja nchini Kenya. Mwaka 2007, sekta ya misitu ilikadiriwa kuchangia asilimia 1 ya Pato la Taifa (sawa na shilingi ya Kenya bilioni 16.4) kwenye uchumi, na kwamba zaidi ya asilimia 10 ya kaya zinazoishi ndani ya kilometa 5 kutoka hifadhi ya misitu zinategemea kujikimu kutokana na rasilimali hizo (FAO, 2007).

Chanzo: GOK, (2010c)

Sekta	Vipaumbele vya sekta	Shughuli zilizotambuliwa kwa ajili ya MKUHUMI	Hali ya mahusiano?
Nishati	<p>Sheria ya Nishati ya Mwaka 2006 ya Kenya.</p> <ul style="list-style-type: none"> ☞ Kuendeleza makutumia Teknolojia ya Nishati mbadala (RETs) Mfumo wa sera unaowezesha uzalishaji na uzaji fanisi na endelevu wa nishati mbadala (RETs). ☞ Kuhamasisha matumizi ya miti inayokuwa kwa haraka kwa ajili ya uzalishaji wa nishati. ☞ Mpango wa Mazingira wa Sekta ya Nishati nchini Kenya (KEEP) Kuhamasisha Upandaji wa biashara wa miti na kuboresha ufanisi wa nishati 	<p>Kuhamasisha matumizi ya teknolojia fanisi katika kuandaa mkaa.</p> <ul style="list-style-type: none"> ☞ Kutekeleza mpango wa taifa wa maendeleo ya kuni. Kuhamasishaji na kuendeleza mashamba ya miti inayokuwa haraka kwa ajili ya kuni. ☞ Kuhamasisha jamii kutumia nishati mbadala hasa nishati za kibaiolojia (mfano biofuels) kwa ajili ya kuwashia na kupikia ili kupunguza mahitaji ya kuni. 	<p>Ndiyo. Lakini mchakato wa MKUHUMI bado uko katika hatua za awali sana (unahitaji kukuzwa, pengine kupitia NCCRS), utekelezaji unakabiliwa na ukosefu wa uratibu wa pamoja wa sekta (yaani uratibu mtambuka) (hali ambayo inaweza kusababisha matumizi mabaya ya rasilimali, kama vile kurudia kazi ambazo zimeishwafaywa).</p>
Kilimo na usalama wa Chakula	<p>Rasimu ya Sera ya Taifa kwa ajili ya Maendeleo Endelevu ya Ardhi jangwa na Kame za Kenya (GOK, 2004)</p> <p>Kunafaika kwa namna endelevu na faida lukukiza misitu iliyofungwa na ile ya wazi, katika ASALs kwa maisha bora katika maeneo hayo</p> <ul style="list-style-type: none"> ☞ Eneo la 2 Muhimu la Matokeo la ASAL: Uendelevu wa Mazingira unalenga kuboresha uwezo wa uendelevu wa ardhi na juhudi za uhifadhi. <p>Mpango wa Mazingira wa Sekta ya Nishati ya Kenya (KEEP)</p> <ul style="list-style-type: none"> ☞ Kuongeza uzalishaji wa jumla, kuongeze vyanzo vya mapatona kuongeza kipato mkulima 	<p>Kukuza kilimo cha misitu na usimamizi shirikishi wa rasilimali asili za nchi kavu.</p> <ul style="list-style-type: none"> ☞ Shughulikia moto wa msitunia pamoja na mifumo ya tahadhari ya awari, maandalizi ya moto, pamoja na kuimarisha uwezo wa kukabiliana moto. ☞ Kuhamasisha kukuza kilimo Kutoa Pembejeo za kilimo kwa maskini na wale wanaoishi katika mazingira magumu kando kando ya msitu. kusaidia kilimo mseto cha biashara ili kuboresha kipato cha wakulima na hivyo kupunguza utegemezi wao kwenye misitu. 	<p>Ndiyo. Lakini kuna madhara ya mabadiliko ya tabia ya nchi ambayo hayatabiriki katika ASALS ambayo yanazidishwa zaidi na udhaifu katika taasisi na uwezo wa kusimamia.</p>
Usimamizi wa rasilimali za Maji	<p>Dira ya mwaka 2030</p> <ul style="list-style-type: none"> ☞ Kulinda minara mitano ya maji na kuongeza kiwango cha misitu kupitia upandaji miti wa dhati, pamoja na mipango ya marejesho. 	<ul style="list-style-type: none"> ☞ Kuboresha utawala wasekta ya misitu. ☞ Kusaidia mipango ya kitaifa ya Kuhifadhi wa vyanzo vya maji. 	<p>Ndiyo. Lakini inaweza kuathiriwa na athari zisizotabirika za mabadiliko ya tabia ya ...</p>

Misitu wa Kenya (KFS). Wakala huyu ana wajibika kudhibiti shughuli mbali mbali katika misitu kama vile uvunaji haramu wa magogo, utengenezaji wa mkaa na shughuli nyingine za matumia misitu hasa hasa katika maeneo ya vyanzo vya maji, lakini pia, kwa madhumuni ya kuhifadhi maji na ardhi, mzunguko wa kaboni na huduma nyingine za mazingira.

3.1.1.1 Mipangilio ya Kitaasisi ya MKUHUMI nchini Kenya

Kenya imeanzisha muundo wa kitaasisi ambao umefupishwa kwenye sanduku namba 3 hapo chini.

Sanduku namba 3: Mpangilio wa kitaasisi wa MKUHUMI nchini Kenya

Muundo wa utawala wa Mabadiliko ya tabia ya nchi uliopendekezwa katika NCCRS - Mfumo wa kitaasisi unajumuisha Idara ya kushughulika na MKUHUMI, Matumizi ya ardhi na Mabadiliko ya matumizi ya ardhi. Mpangilio wa usimamizi wa utekelezaji wa MKUHUMI kama ilivyoelezwa ndani ya R-PP utaunganishwa na Idara hii. Kwa vile sekretarieti ya NCCRS na vitengo vyake vya kazi bado havijaanzishwa, inapendekezwa kwamba kitengo cha MKUHUMI kiendeleo kutafanya kazi pekee yake kwa kuanzia na hatimaye kitaunganishwa katika muundo wa sekretarieti ya NCCRS mara moja pale itakapoanzishwa na kutekelezwa.

Kamati ya Uendeshaji wa MKUHUMI Kitaifa (RSC) – Kamati ya uendeshaji wa MKUHUMI itaanza kufanya kazi mara tu baada ya kuidhinishwa kwa idadi rejea zake. RSC itaongozwa na Katibu Mkuu katika Wizara inayohusika na misitu. Wakala wa Misitu Kenya (KFS) na Taasisi ya Utafiti wa Misitu Kenya (KEFRI) zitatoa huduma za sekretarieti. RSC inaundwa na Makatibu Wakuu kutoka Wizara za Misitu na Wanyamapori, Mazingira na Rasilimali za Madini, Nishati, Serikali za Mitaa, Mipango, Fedha, Wakurugenzi wa KFS, Taasisi ya Utafiti wa Misitu Kenya na NEMA, IUCN, WWF, Kikundi Kazi cha Misitu Kenya, mwakilishi kutoka Vyuo Vikuu, UNDP / UNEP na Kikundi cha uratibu wa Wahisani. RSC itawajibika kutoa mwongozo wa kisera na utekelezaji wa shughuli za MKUHUMI; uratibu wa shughuri za MKUHUMI kitaifa baina / ndani ya sekta; kupitia na kuidhinisha mipango kazi nabajeti ya shughuli za MKUHUMI; kuhamasisha upatikanaji wa rasilimali; kuhakikisha utekelezaji kwa wakati wa mkakati wa MKUHUMI, viwango rejea vya kitaifa vya uzalishaji wa hewa ya uka au fuatiliaji wa mfumo muhafaka wa kupima kaboni; udhibiti wa ubora wa maandalizi na utekelezaji wa MKUHUMI; kutoa utaratibu kwa ajili ya ushirikiano na michakato mingine ya MKUHUMI katika ngazi ya kimataifa.

Kikundi kazi za MKUHUMI (TWG) – Kikundi hikikitafanya kazi maalum yakuishauri Kamati ya taifa ya Uendeshaji wa MKUHUMI (RSC). Kikundi hiki pia kitawasiliana moja kwa moja na Ofisi ya Taifa ya Uratibu wa MKUHUMI. Wajumbe wa kikundi hiki wataapaswa kuwa na utaalamu katika misitu, fedha, matumizi ya ardhi, kilimo, usimamizi wa wanyamapori, usimamizi wa ardhi, na uzalishaji wa mbao na usimamizi wa makampuni ya biashara ya sekta binafsi. Pia kutakuwepo mwakilishi kutoka asasi za kiraia, jumuiya ya vyama vya misitu, vikundi vya watumiaji wa rasilimali maji, vikundi na jumuiya za wazawa wanaoishi katika misitu.

Ofisi ya Taifa ya Uratibu wa MKUHUMI (NRCO) - NRCO itaundwa mara moja baada ya FCPF kuidhinisha R-PP na itafanya kazi kama mratibu wa muda. Mratibu wa Taifa wa Muda MKUHUMI atajili wa wataalamu wengine katika nafasi za ziada zitakazohitajika kwa mujibu wa R-PP kwa kipindi chote cha utekelezaji.

Afisa Mitaa wa MKUHUMI- Ni yule aliyeteuliwa kama kitovu cha MKUHUMI katika kila moja ya mitaa 10. Maafisa hawa watawiliana moja kwa moja na wafanyakazi wa Ofisi ya Taifa ya Uratibu wa MKUHUMI ambao nao watawasiliana moja kwa moja na vikosi vya nguvu kazi ya MKUHUMI.

Vikosi vya Nguvu Kazi Vya MKUHUMI- Hivi ni vikundi vidogo vya watu waliochaguliwa kulingana na ujuzi wao wa maeneo fulani ya Mkakati ambayo watafanyia kazi, na pia katika maeneo ya majaribio kwa ajili ya vikosi kazi hivyo. Vikosi kazi hivi vya mkakati wa MKUHUMI vitakuwa wajumbe takribani 12 ambao kwa pamoja watakuwa na utaalamu unaohitajika kwa ajili ya kubuni na kusimamiwa kila nyanja ya Mkakati wa ujumla.

Chanzo: GOK, (2010c).

3.1.2 insi gani Utayari, Maandalizi na Mapendekezo ya MKUHUMI yatafaa dhidi ya vipaumbele vya kitaifa vya Kenya katika sekta nyingine

Mamlaka ya Katiba

Ibara ya 69 (1) ya Katiba ya Kenya inahitaji nchi kufanya kazi ili kuhakikisha kwamba angalau asilimia 10 ya eneo lote la nchi imefunikwa na miti (GOK, 2010a). Hii ni kwa sababu Kenya inafahamika kimataifa kama nchi yenye misitu kidogo chini ya asilimia 10 ya eneo lake lote la nchi ambalo limetengwa kama misitu kutokana na kukatwa kwa miti na matumizi mengine; matumizi yasiyoendeleu kupitia uvunajiwa magogo kinyume cha sheria, malisho haramu ya wanyama na uchomaji wa mkaa; nautawala mbovu na kushindwa kwa taasisi (GOK, 2007).

Kwa sababu hiyo Kenya inalenga kuweka mikakati ambayo itasaidia kuongeza ukubwa wa eneo la misitu midogo, kwa lengo la kufanikisha na kudumisha angalau asilimia 10 kwa kipindi cha ya muongo.

Kwa hiyo Kenya ingependa kutumia MKUHUMI kusaidia rasilimali za misitu yake iliyobakia kutokana na ukataji miti na uharibifu wa misitu na kuhifadhi mazingira na kuhakikisha maendeleo endelevu na matumizi ya rasilimali za asili (GOK, 2010b).

Nishati Kwa ajili ya maendeleo vijijini

Sheria ya Nishati nchini Kenya (2006) inatoa mfumo wa udhibiti nishati nchini Kenya. Kifungu namba 103 (1) kinamtaka waziri kuhamasisha maendeleo na matumizi ya teknolojia za nishati mbadala, ikiwa ni pamoja na kuongeza nishati zinazotokana na mimea (biomass, biodiesel na bioethanol, mkaa, kuni), jua, upepo, mawimbi, umeme wa maji, biogas na taka za manisipaa. Aidha, chini ya Sheria hii, Waziri anawajibika kukuza maendeleo na matumizi ya nishati mbadala, ikiwa ni pamoja na kutunga mkakati wa kitaifa kwa ajili ya kuratibu utafiti katika nishati mbadala; kuandaa mfumo unaofaa na fanisi kwa ajili ya uzalishaji, usambazaji na masoko endelevu ya nishati ya majani, nishati ya jua, upepo, umeme mdogo wa maji, taka za manisipaa, nishati ya mvuke na mkaa; na kuhamasisha matumizi ya miti inayokua kwa kasi kwa ajili ya uzalishaji wa nishati ikiwa ni pamoja na mashamba ya miti ya kibiashara hata pembezoni mwa mashamba yaliyoko mijini (GOK, 2006). MKUHUMI itaimarisha utekelezaji wa Sheria hii kupitia kuhamasisha ya teknolojia sanifu pamoja na mashamba ya miti inayokua kwa kasi ili kutoa kuni (GOK, 2010c).

Mpango wa Mazingira wa Sekta ya Nishati nchini Kenya (KEEP) ni mpango wa Waziri wa Nishati, kufuatia maelekezo ya Rais ya mahitaji ya serikali ya kuhifadhi mazingira (Desemba 2006). Vipaumbele vyake ni pamoja na kuhamasisha uoteshaji wa kibiashara wa miti ya kuni/mkaa na kuboresha ufanisi wa nishati. Vile vile, mikakati ya idara ya mishati mbadala inashabihiana na shughuli za uhifadhi wa nishati, ufanisi na uendelezaji wa vyanzo mbadala (KEEP, 2011). Mkakati wa MKUHUMI uliopendekezwa unasapoti juhudi hizi kupitia kuhamasisha matumizi ya teknolojia za ufanisi wa utengenezaji wa mkaa, utekelezaji wa mkakati wa taifa wamaendeleo ya kuni/mkaa, na kuhamasisha mashamba ya miti inayokua haraka ili kutoa kuni na kuhimiza ufanisi wa mafuta (GOK, 2010c). Aidha, shughuli za MKUHUMI zilizopendekezwa zitahamasisha matumizi ya nishati ya mimea

kwa ajili ya kumulikia na kupikia na hivyo kupunguza mahitaji ya kuni.

Kilimo na usalama wa chakula

Dira kuu ya rasimu ya Sera ya Taifa ya Maendeleo Endelevu ya maeneo ya jangwa na Kame ya nchi ya Kenya (GOK, 2004) ni “kuhakikisha matumizi yaliyoratiwa, fanisi na ya dhati ya rasilimali asilia.”

Lengo kuu la rasimu ya sera hii ni kuboresha hali ya maisha ya wakazi wa maeneo ya jangwa na Kame (ASAL) (Angalia Sanduku namba 4 hapa chini) na kuingiza ASALs ipasavyo katika mikakati ya taifa ya maendeleo ya kiuchumi na kijamii katika namna ambayo ni rafiki wa mazingira na ni endelevu (GOK, 2004).

Sera inaonyesha uwezekano wa kunufaika na maeneo ya ASALs kutokana na rasilimali zilizopo ikiwa ni pamoja na rasilimali watu, wanayamapori, misitu (miombo), madini na mifugo (GOK, 2004). Kupitia sera na michakato sahihi ya maendeleo, rasilimali hizi zinaweza kuwa msingi bora wa maisha na maisha bora katika maeneo haya nazinaweza kuchangia kwa kiasi kikubwa katika kurejesha na kukuza uchumi.

Moja ya maeneo 7 ya matokeo muhimu katika maeneo ya ASALs, dira na mkakati wake ni uendeleu wa mazingira (2005a). Inalenga kuboresha uwezo wa uendeleu wa ardhi (kuhamasisha kilimo cha misitu, na kukuza / kuanzisha aina za mimea ambayo hulinda mazingira); uhifadhi (kuanzia njia mbadala za kujipatia kipato badala ya kuchoma mkaa na uvunaji kuni, kukuza matumizi ya nishati ya jua na upepo ili kupunguza utegemezi wa nishati za kuni, kulinda maeneo ya vyanzo vya maji kwa njia ya upandaji upya wa miti na uwezo wa kujenga jamii katika kuhifadhi udongo kwa kutumia teknolojia sahihi za kuzuia mmomonyoko wa udongo.

Sanduku namba 4: Ardhi ya Jangwa na Kame Za Kenya

Ardhi ya jangwa na kame za Kenya zinatengeneza zaidi ya asilimia 80 ya ardhi yote ya nchi, na ni nyumbani kwa zaidi ya asilimia 30 ya idadi ya wananchi wake wote wa Kenya na pia ni karibu ya nusu ya idadi ya mifugo yake. Wilaya Kumi na moja nchini zimetengwa kama jangwa, 19 kama kame, na sita ambazo zina tabia zote mbili za jangwa na kame. Hii ina maana kwamba, kwa ujumla, serikali ya Kenya imetenga wilaya 36 kati ya wilaya 70 kama ardhi ya jangwa na kame (ASALs).

Wilaya kame ni kavu na zenye joto, zenye mvua chache na zisizokuwa na uhakika. Wilaya hizi mara nyingi ni makao ya wafugaji na wakulima wafugaji, ambazo zina maeneo makubwa ya kutosha na ardhi nzuri kwa ajili ya kusaidia mifumo ya malisho ya mifugo. Ardhi nusu kame huwa na sifa tofauti zaidi. Pia ni mchanganyiko wa wakulima-wafugaji na wafugaji, lakini ni pamoja na baadhi ya maeneo yenye umwagiliaji wa kina, maeneo oevu na maeneo ya hifadhi kama vile mbuga za taifa. Kwa ujumla, katika wilaya teule 36 ufugaji ndiyo shughuli kubwa ya maisha, ambayo inashirikisha wa asilimia 70 ya idadi ya watu katika wilaya hizo. Kwa hiyo, mustakabali wafugaji nchini Kenya unatemeana moja kwa moja na mustakabali wa ya ardhi wanazoiishi. Kwa mfano Wafugaji ni walenzi wa mazingira ya maeneo makavu wanakoishi wanyamapori maarufu duniani wa Kenya, ambao kuchangia biashara ya utalii yenye thamani ya zaidi ya shilingi bilioni 50 za Kenya (\$ 700m) kila mwaka. Chanzo: Oxfam, (2006)

Kuhusiana na sera hiyo hapo juu, mapendekezo ya mkakati wa MKUHUMI yanalenga kuendeleza kilimo cha mseto, na usimamizi shirikishi wa rasilimali asili za nchi kavu, kusaidia KFS kushughulikia moto wa msituni ikiwa ni pamoja na kutumia mifumo ya tahadhari ya mapema, maandalizi moto, kuimarisha uwezo wa kupambana na moto, kuboresha ufanisi kuni/mkaa, vyanzo mbadala vya nishati na kuongeza hifadhi ya taifa ya kaboni kupitia upandaji miti upya na urejeshaji wa miti.

Lengo kuu la Mkakati wa Kenya katika kurejesha nguvu za kilimo (SRA) ni “kukuza na kutoa mwongozo kwa kilimo endelevu, mifugo, uvuvi na mifumo-inayotegemea kilimo na kuimarisha mifumo husika sasa na siku za usoni” (JEO Ongwae, 2005). Lengo kuu la SRA ni kukuza uzalishaji wa kilimo kwa ujumla, na kuanzisha vyanzo vingine mbalimbali vya mapato ili kuongeza kipato kwa wakulima. Katika kuchangia vipaumbele hivi vya taifa, shughuli za mkakati wa MKUHUMI zilizopangwa ni pamoja na kuhimiza wakulima kuongeza kilimo, , kutoa pembejeo za kilimo kwa jamii maskini na wanaoishi katika mazingira magumu karibu na msitu sambamba na mpango wa taifa wa ugawaji wa pembejeo za kukuzua (NAAIAP), kusaidia kilimo cha mseto cha biashara na KFS kwenye miradi ya majaribio ya msitu. Mapendekezo ya mkakati wa MKUHUMI pia yanalenga kutoa kuboresha vyanzo vya mapato katika ngazi ya mkulima kwa lengo la kupunguza viwango vya umaskini na utegemezi uliokithiri kwenye misitu kwa ajili ya maisha yao. Hii inaonyesha uhusianowa karibu uliopo kati ya MKUHUMI na vipaumbele vya kilimo nchini Kenya (GOK, 2010c).

Shughuli hizi zitaboresha mipango nyingine ya kukuza uzalishaji wa kilimo ambayo tayari inatekelezwa ikiwa ni pamoja na miradi wa dharura wa usambazaji wa pembejeo za kilimo na mradi wa ukuzaji wa uzalishaji na kilimo cha biashara nchini Kenya. Malengo yote haya yanaenda sambamba na malengo ya SRA ambayo inafadhiliwa moja kwa moja R-PP.

Usimamizi wa rasilimali za maji

Chini ya Dira ya Nchi ya mwaka 2030, Kenya ina lengo la kulinda minara mitano ya maji (ambayo ni mlima Kenya, Aberdares, Mau, Cherangani na Mlima Elgon) na kuongeza misitu kupitia mipango ya upandaji miti kwa dhati na marejesho.

Pendekezo la MKUHUMI la nchi (R-PP) pia linalenga kushughulikia masuala ya utawala bora katika misitu, na hivyo kwendana sambamba na malengo ya kuboresha usimamizi wa misitu kwa ajili ya minara mitano ya maji (GOK, 2010c). Aidha, mapendekezo ya mkakati wa MKUHUMI yanasaidia mipango ya ulindaji wa vyanzo vya maji kitaifa kupitia kusaidia na uendelezaji wa usimamizi endelevu wa misitu, na kuongeza hifadhi ya kaboni kupitia upandaji mipya na urejeshaji miti. Hii itahakikisha mtiririko endelevu wa maji ili kusaidia kilimo na sekta nyingine muhimu.

3.1.3 Uratibu wa Sekta Mtambuka katika ngazi ya sera

Ili kuratibu jitihada za kukabiliana namabadiliko ya tabia yanchi na kupunguza madhara ya majanga nchini Kenya, serikali imeweka Mkakati wa Taifa wa Kushughulikia Mabadiliko ya Tabia nchi Kitaifa (NCCRS) kama sera na hatua za kukabiliana na kupunguza mabadiliko na madhara ya tabia ya nchi katika sekta zote (GOK, 2010b). Mkakati huu unategemewa kuongeza

mipango yote ya mabadiliko ya tabia nchi na shughuli nyingine za maendeleo, ikiwa ni pamoja na uandaaji wa nyaraka husika.

Dira ya Mkakati huu ni kuona Kenya yenye mafanikio na yanye kustahimili mabadiliko ya tabia nchi, wakati lengo nikuimarisha shughuli zinazolenga taifa kwa ushiriki wa wadau wote katika kustahimili na kuzuia mabadiliko ya tabia nchi .

NCCRS imebainisha sekta ya misitu (pamoja na kilimo, maji, nishati, maeneo ya malisho, afya, miundo mbinu ya kijamii na kibiashara) kama moja ya sekta muhimu za kiuchumi ambazo ziko hatarini zaidi na kupendekeza shughuli za haraka kwa ajili ya kukamilisha hili.

Lengo kuu kabisa la NCCRS ni kuhakikisha hatua za kuhimili na kuzuia (ambapo MKUHUMI imezingatiwa) mabadiliko ya tabia nchi zi zinajumuishwa katika mipango yote ya serikali, bajeti na malengo ya maendeleo. NCCRS imesisitiza ushirikiano na hatuukwa wadau wote (sekta binafsi, vyama vya kiraia, mashirika yasiyo ya kiserikali (NGOs), mashirika ya kidini, nk) katika kukabiliana na athari za mabadiliko ya tabia ya nchi (GOK, 2010b).

Kijumla, uratibu wa sekta mtambuka kati ya MKUHUMI (ambayo bado ni changa) na sekta nyingine unapaswa kulelewa na kukuzwa (pengine kupitia NCCRS, endapo MKUHUMI itakuwa imefafanuliwa vya kutosha mbali na matendo ya kuzuia), kama shughuli ya Wizara ya Serikali kufikia malengo ya utendaji katika kilimo, misituna kadhalika, ili kupelekea kutoa jitihadaza kiwango cha chini cha utekelezaji.

3.2 Tanzania

3.2.1 MKUHUMI nchini Tanzania

Nchini Tanzania, misitu ya kufungwa na ile ya wazi ni muhimu sana kiikolojia nani chanzo cha huduma muhimu kama vile kuhifadhi udongo na vyanzo vya maji, kuhifadhi baioanuai na vinasaba vingine muhimu vya kijenetiki, kutoa poleni kwa nyuki, inarekebisha hali ya hewa, inahifadhi viumbe hai na wanyapori, inatoa huduma kubwa sana za kimila, kitamaduni na kisitarehe na pia ni visima muhimu vya hewa ya Kaboni kutoka angani (URT, 2010a), kama ilivyoainishwa kwenye sanduku namba 5 hapo chini.

Tanzania ni moja ya nchi tisa inayopokea msaada kupitia mpango wa Umoja wa Mataifa wa MKUHUMI (UN-REDD). Pia Norway na Tanzania zilisaini barua ya dhamira ya ushirikiano katika nyanja ya Mabadiliko ya tabianchi inayolenga MKUHUMI mwezi Aprili mwaka 2008. Kusudi la Ushirikiano ni “kutekeleza mipango ya kustahimili na kupunguza mabadiliko ya tabia ya nchi”. Ili kufanikisha ushirikiano, NICFI imesimika hela za Norway NOK milioni 500 (karibu dola za Marekani \$ 83,000,000) kwa kipindi cha miaka mitano (NORAD, 2011).

Kwa uwazi zaidi, ni kwamba serikali ya kifalme ya Norway inawezesha maandalizi ya mkakati wa taifa wa MKUHUMI na pia kusaidia mambo mengine yafuatayo, (i) michakato ya kuandaa sera ya MKUHUMI; (ii) miradhi ya umma na binafsi ya majaribio ya shughuli za MKUHUMI, (iii) utafiti, mafunzo na elimu juu ya MKUHUMI; (iv) Maandalizi ya taasisi, ikiwa ni pamoja na mfumo wa kupima, kuthibitisha na kuripoti (MRV); (v) Kuandaa mifumo na taratibu za ugawanaji fedha /malipo kulingana na utendaji, na (vi) Usimami wa Programu (NORAD, 2011).

Sekta	Vipaumbele vya sekta	Shughuri zilizotambuliwa kwa ajili ya MKUHUMI	Hali ya mahusiano?
Nishati	<p>Sera ya Taifa ya Nishati nchini Tanzania</p> <ul style="list-style-type: none"> Kuhakikisha upatikanaji wa nishati ya uhakika na bei unafuu na kutumika kwa namna inayofaa na endelevu endelevu. Kuongeza ufanisi katika uzalishaji wa nishati, ununuzi, usafirishaji, usambazaji na katika mifumo ya matumizi ya mwisho. 	<ul style="list-style-type: none"> Kuanzisha vyanzombadala vya nishati, pamoja na kuongeza ufanisi katika matumizi ya kuni/mkaa. Kuhamasisha vyanzo mbadala vya nishati dhidi ya ya kuni. Usimamizi endelevu wa maeneo tete ya vyanzovya maji ili kulinda mtiririko wa maji kwa ajili ya kuzalisha umeme katika mabwana yaliyopangwa. 	Ndiyo. Miradi ya maendeleo ya Kaboni kambayo tayari inatekelezwa inatoa fursa muhimu kwa ajili ya kulinganisha na MKUHUMI
Kilimo na usalama wa chakula	<p>Sera ya kilimo (Tanzania)</p> <ul style="list-style-type: none"> Kuanzisha na kutumiateknolojia mpya na rasilimali watu katika kuongeza tuzalishaji. Kuimarishausimamizi jumuishi na endelevu wa maliasili. Dira ya Maendeleo ya Taifa 2025 Usimamizi endelevu wa maliasili kuhusiana na uzalishaji wa mifugo (usimamizi wa konde na ardhi misitu). 	<ul style="list-style-type: none"> Kuboresha mifumo ya kilimo iliyopo (mbinumpya za kilimo na hatua sahihi za mazao). Kuimarisha uwezo wa rasilimali watu (Kwa njia ya kuanzisha shule husikawakulima). kuhamasisha kilimo rafiki wa mazingira ambacho uboresha rutuba ya udongo, uzalishaji ulinzi wa mazao. kilimo cha biashara kupitia kuhamasisha sera nzuri za serikali juu ya uzalishaji wa mimea ya nishati Kuhamasisha mifumo ya kilimo cha misitu na mipango ya afya ya wanyama (kwa kuzingatia uwezo wamalisho ili kuhakikisha kwamba mifugo inakuwa ni chanzo halisi na hivyo kupunguza shinikizo juu ya rasilimali ya misitu). 	Ndiyo. Lakini kuna hatari ya migogoro baina ya mifumo miwili sambamba ya ya usimamizi wa misitu (yaani serikali kuu; serikali mitaa-mikoa na wilaya) ambao unaweza kuharibu mpango wa matumizi ya na kuleta hasara ya MKUHUMI
Usimamizi wa rasilimali maji	<p>Sera ya Maji (Tanzania)</p> <p>Kuhifadhi mifumoikolojia ambayo ndio kitovu cha vyanzo vya maji vya kitaifa.</p> <p>Kuhamasisha uanzishaji wa misitu mipya kwa ajili ya vyanzo vya maji katika maeneo tete ya maji.</p>	<p>Rasimu ya Taifa ya MKUHUMI na R-PP havina shughuli za moja kwa moja za kimkakati kwa ajili ya usimamizi endelevu wa vyanzo vya maji, japo visababishi na madhara ukataji miti na uharibifu wa misitu vinatajwa wazi wazi.</p> <p>R-PP inatambua umuhimu wa mfumo wa pamoja wa kuhifadhi mazingira (forest landscape restoration) kama vile mifumo ya Ngitiri. Hata hivyo, rasimu ya mkakati wa MKUHUMI haisemi nimoja wa moja ni jinsi gani uzoefu huu unaweza kusambazwa sehemu nyingine zo mbili na sehemu za majaribio.</p>	Ndiyo. Lakini usimamizi wa vyanzo vya maji na vyanzo vya nyanda za juu kama lengo la pamoja halipo. Shughuri za MKUHUMI hazionekani kuitambua fursa hii,

3.2.1.1 Mpangilio wa Kitaasisi kwa ajili ya MKUHUMI nchini Tanzania.

Rasimu ya Mkakati wa Taifa wa MKUHUMI nchini Tanzania (ambayo kwa sasa hiko nje kwaajili ya maoni na inayotarajiwa kukamilika mwezi Desemba mwaka 2012) imeandaliwa kutokana na mfumo wa taifa wa MKUHUMI uliondaliwa 2009 (URT, 2010a).

Mfumo umejikita katika malengo yakupunguza uzalishajiwa hewa ya ukaa kutokana na ukataji miti na uharibifu wa msitu pamoja na kupunguza umaskini miongoni mwa jamii

zinazotegemea msitu. Katika hatua hii, miundo ya kitaasisi ilianzishwa, ikiwa ni pamoja na Kikosi Kazi cha MKUHUMI na Sekretarieti yake. Kamati ya Uendeshaji ya taifa ya Mabadiliko ya tabia ya nchi ya Kitaifa (NCCSC) huratibu shughuli zote za MKUHUMI nchini Tanzania na kuripoti katika Ofisi ya Makamu wa Rais. Imeundwa na Makatibu Wakuu kutoka wizara 13: Ofisi ya Waziri Mkuu, Wizara ya Nishati na Madini, Wizara ya Fedha na Uchumi, Wizara ya Viwanda, Biashara na Ushirika, Wizara ya Maliasili na Utalii, Wizara ya Mambo ya Sheria na Katiba, Wizara ya Ardhi Nyumba na Makazi, Wizara ya Usalama wa Kilimo na Chakula, Wizara ya Uvuvi na Maendeleo ya Mifugo, Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Kimataifa, na

Wizara ya Kilimo, Mifugo na Mazingira ya Serikali ya Zanzibar. NCCSC inasaidiwa na Kikundi cha Taifa cha Kiufundi juu ya Mabadiliko ya Tabianchi, wakati Kikosi kazi cha MKUHUMI kinaongoza mchakato wa unadaaji wa sera ya MKUHUMI. mchakato wa uandaaji wa Mkakati wa MKUHUMI. Kituo cha taifa cha Ufuatiliaji wa Kaboni (NCCMC) na mfumo wa taifa kutathiminika Kaboni unatarajiwa kuandaliwa hivi karibu ili kuratibu MKUHUMI na MRV na hivyo kutoa njia kwa ajili ya utekelezaji wa shughuli za MKUHUMI (angalia Sanduku namba 6).

3.2.2 Jinsi gani Utayari, Maandalizi na Mapendekezo ya MKUHUMI yatafaa dhidi ya vipaumbele vya kitaifa vya Tanzania katika sekta nyingine

Nishati kwa ajili ya maendeleo vijijini

Malengo ya Sera ya Taifa ya Nishati ya Tanzania ni kutumia vyanzo vya nguvu ya maji kuzalisha umeme, na kupunguza matumizi ya kuni kwa kuboresha teknolojia za kisasa ili kuongeza ufanisi na vitende ya usimamizi wa ardhi (URT, 2003). Lengo la sera ya taifa ya nishati ni kuhakikisha upatikanaji wa kuaminika wa nishati nafuu na kutumika katika namna ya busara na endelevu ili kusaidia malengo ya taifa ya maendeleo; na kuanzisha mfumo fanisi wa nishati katika ununuzi, usafirishaji, usambazaji na matuzi ya mwisho katika mfumo ambao ni rafiki wa mazingira na endelevu.

Mkakati wa shughuli za MKUHUMI nchini Tanzania, ambao uhusisha shughuli za uanzishaji wa vyanzo vya nishati mbadala, pamoja na kuongeza ufanisi katika matumizi ya nishati yamimea, utasaidia mwelekeo wa kimkakati wa Sera ya Taifa ya Nishati, kuboresha uhifadhi na kuendeleza vyanzo vya nishati mbadala wa kuni.

Sanduku namba 6: Mfumo wa Kitaasisi kwa ajili ya utekelezaji wa shughuli za MKUHUMI nchini Tanzania

Kamati ya Taifa ya Uendeshaji wa Mabadiliko ya tabia ya nchi (NCCSC) ambayo hushughulikia masuala yote yanayohusiana na mabadiliko ya tabia ya nchi nchini Tanzania ndio itakayo kuwa yenye maamuzi ya juu zaidi mpango wa kitaifa wa MKUHUMI na itasimamia utekelezaji wa Mkakati huu. Masuala ya kiufundi yatashughulikiwa na Kamati ya taifa ya Ufundi ya mabadiliko ya tabia ya nchi Kitaifa.

Kamati ya Taifa ya Ufundi ya Mabadiliko ya tabia ya nchi Kitaifa (NCCTC)

NCCTC inaundwa na Wakurugenzi wa Wizara mbalimbali. Kazi yake ni kusimamia masuala yote ya kiufundi kuhusiana na utekelezaji wa masuala ya mabadiliko ya tabia ya nchi. NCCTC huripoti kwa kamati ya uendeshaji.

Kituo cha Taifa cha Ufuatiliaji wa Kaboni Kitaifa (NCCMC)

Kikishakamilika kituo hiki cha NCCMC kitato huduma za kiufundi juu ya taarifa ya upimaji, na uhakiki wa shughuli za MKUHUMI nchini kote. Itakuwa ni hazina ya takwimu zote na taarifa zizohusiana na MKUHUMI, ikiwa ni pamoja na ya Mfumo wa Kitaifa wa Uhasibu wa kaboni (NCAS). Kituo kitaripoti kwa kamati Taifa ya Ufundi ya Mabadiliko ya tabia ya nchi Kitaifa (NCCTC).

Kikosi Kazi cha MKUHUMI

Kikosi kazi cha MKUHUMI (Kikosi Kazi) kimeteuliwa na Serikali kusimamia utekelezaji wa masuala ya kiufundi na ya kiutendaji yanayohusianana utayari wa MKUHUMI. Kikosi Kazi ni mpangilio wa muda mfupi ambao badae utabadilishwa na taasisi ya kudumu kama vile NCCTC. Hivi sasa, Kikosi Kazi ina maafisa 8 wa kiufundi walioteuliwa kutoka DoE na FBD, Zanzibar na Serikali za Mitaa lakini kuna uwekano wa kuongeza wadau wengine kama itahitajika. Kikosi Kazi lipo chini ya uenyekiti wa Idara ya Mazingira.

Sekretarieti ya MKUHUMI

Hivi sasa, shughuli za Kikosi kazi cha MKUHUMI (Kikosi Kazi) zinawezeshwa na Sekretarieti ambayo iko katika Taasisi ya Kutathimini Rasilimali ya IRA (Chuo Kikuu cha Dar es Salaam). IRA ilituliwa na MNRT-FBD/VPO-DoE/RNE mwezi Machi mwaka 2009 ilikuwzesha mchakato wa mashauriano yaliyopelekea kuongoza maandalizi ya Mkakati huu wa Taifa wa MKUHUMI, na kuwzesha hatua za awali za shughuli za mwanzo za utekelezaji wa haraka wa MKUHUMI katikati ya mwaka 2010.

Uratibu katika ngazi ya Mikoa na wilaya

Uratibu wa MKUHUMI katika ngazi ya mkoa na wilaya unafuata muundouliopo wa kitaasisi kupitia serikali za mitaa. Sekretarieti ya utumishi wa Mkoa ufanya kazi kama kiungo kati ya Wizara na Halmashauri za mkoa. Shughuli zinazohusiana na MKUHUMI zinaratibiwa katika ngazi ya mkoa kupitia Sekretarieti ya Mkoa. Katika ngazi za wilaya na manispaa, Kamati za Mazingira zilizoanzishwa na Sheria ya Usimamizi wa Mazingira ya mwaka 2004 (EMA, 2004), utatumika kama waratibu kwa ajili ya shughuli za MKUHUMI katika maeneo yao.

Chanzo: URT, (2010a)

Aidha, Kwa kuhimiza usimamizi endelevu katika maeneo muhimu ya manyonyu, mkakati wa MKUHUMI utachangia zaidi katika kufanikisha malengo ya Sera ya Taifa ya Nishati kwa kuanzisha/kuhamasisha vyanzo vingine vya nishati na hivyo vyanzo mbalimbali vya nishati na kulinda mtiririko thabiti wa maji kwa ajili ya kuzalisha umeme katika mabwawa teule. Tayari kuna miradi kadhaa ya kaboni ndogo ambayo tayari

inatekelezwa nchini Tanzania ambayo inatoa fursa nzuri za kimahusiano na mkakati wa taifa wa MKUHUMI. Miradi hii ni pamoja na ile kuboresha uzalishaji na utumiaji wa nishati ya miti ili kulinda rasilimali kupitia kupunguza matumizi ya kuni.. Aidha, miradi hii ya kaboni kina ina faidi nyingine zisizo za moja kwa moja kama vile kupunguza athari za afya kwenye kaya, kuokoa gharama za kuni/mkaa, kukuza uchumi wa utengenezaji

bidhaa wa ndani na kulinda bioanuai zinazohusianana viwanda vya misitu. Muhtasari wa hatua zilizoainishwa katika Mkakati huu wa kaboni ndogo inaonyeshwa katika Sanduku namba 7 (upande mwingine wa ukurasa).

Kilimo na Usalama wa Chakula

Malengo ya Sera ya Kilimo nchini Tanzania ni pamoja na kukuza na kuanzishwa kwa teknolojia mpya na rasilimali watu ili kuongeza uzalishaji, na kuhamasisha usimamizi jumuisi na endelevu wa maliasili (URT, 2007). Mikakati hiyo ni pamoja na usimamizi wa maliasili na utafiti wa kilimo na mafunzo. Rasimu ya Mkakati wa Taifa wa MKUHUMI nchini Tanzania inafadhili malengo ya kitaifa kupitia mipango yake ya kimkakati ya kuboresha mifumo ya kilimo iliyopo (kuanzisha msaada kwa ajili ya mbinu mpya

za kilimo na hatua sahihi za mazao), kuimarisha uwezo wa rasilimali watu (kupitia kuanzishwa kwa shule husika za vitendo kwa wakulima) na kwa kuhamasisha kilimo rafiki wa mazingira ambacho kinaongeza rutuba ya udongo, uzalishaji na ulinzi wa mazao (URT, 2010a). Shughuli nyingine ni pamoja na utetezi wa uanzishwaji wa sera za kutosha juu ya uzalishaji wa mazao yanishati (kutokana na ukweli kwamba upanuzi wa kilimo cha biashara kama vile tumbaku na mimea ya nishati ni mojawapo ya sababu kuu zinazosababisha moja kwa moja ya ukataji miti na uharibifu wa misitu), kuongeza uelewa juu ya masuala ya umiliki wa ardhi, kuimarisha mfumo uwekaji nembo za kijani na kusaidia Kituo cha Uwekezaji cha Tanzania kuandaa miongozo ya uwekezaji katika shughuli za MKUHUMI.

Sanduku namba 7: Shughuli zilizotambuliwa chini ya Mkakati wa Kaboni ndogo nchini Tanzania

- Kaya kuhamia kwenye matumizi ya nishati za kisasa kama vile LPG ni sehemu muhimu ya ufumbuzi kwa ajili ya kulinda misitu, na kupunguza uzalishaji wa hewa ya ukaa.
- Ulinzi na usimamizi wa Misitu. Mbinu jumuisi za ulinzi na usimamizi wa misitu, ikijumuisha kilimo na sekta ya nishati.
- Nishati ya mimea. Kama nishati mbadala ya nishati ya usafiri, nishati ya mimea ina uwezo mkubwa wa kupunguza utegemezi wa nishati za gharama zinazoagizwa kutoka nje, kuleta masoko mapya ya kuuza bidhaa nje, na kuamsha uchumi vijijini. Hata hivyo, itakuwa muhimu kuangalia sekta hii katika muktadha wa uendelevu na usalama wa chakula kama faida inaingia kwa jamii husika.
- Ufanisi wa Nishati. Kuna uwezekano mkubwa katika sekta zote kuboresha ufanisi ambao hatimaye unaweza kupunguza gharama za mafuta kwa kiwango kikubwa. Hii ni kweli zaidi kwenye sekta ya usafiri na pengine katika sekta ya viwanda (ingawa hii bado haijafanyiwa utafiti wa kutosha ajili ya sekta hii)
- Nishati Mbadala. Tanzania kwa muda mrefu imewekeza katika nishati mbadala kupitia uzalishaji wa umeme wa maji. Wakati umefika sasa wa kutathimini vyanzo vingine vya nishati mbadala kama vile upepo, jua na nishati ya mvuke. Hata hivyo, wawekezaji watahitaji kupewa motisha kupitia mifumo ya utozaji ushuru n.k.
- Shughuli katika sekta ya Kilimo. Hizi ni muhimu hasa pale ambapo zinaongeza uzalishaji na pia kutoa fursa za ufadhili. Kuhakikisha usalama wa chakula ni jambo muhimu sana sasa na siku zijazo.
- Uendelevu katika Mipango Miji. Kuhamasisha ajenda ya upangaji miji ambao unazingatia uzalishaji mdogo wa Kaboni na kuhimili mabadiliko ya tabia nchi kunaweza kuongeza uendelevu wa maeneo ya miji kwa kuhakikisha kwa ujumuishi wa idara mbalimbali (usafiri, majengo, vifaa nk), kutambua shinikizo/changamo zabaadaye na hivyo kuandaa mifumo ya usafiri wa umma ambayo inafikiria madhara ya hali ya hewa kwa miundo mbinu yenyewe na kwa binadamu.

Kulingana na Dira ya Maendeleo ya Tanzania ya mwaka 2005, lengo kuu la sekta ya mifugo ni kuwa na “sekta ya mifugo ambayo kwa kiasi kikubwa itakuwa ikiendeshwa kibiashara, ya kisasa na endelevu, kwa kutumia mbegu kwa lengo la kuhakikisha usalama wa chakula, kuboresha mapato kwa kaya na taifa na kuhifadhi mazingira”(URT, 2006). Aidha, Dira inasisitiza usimamizi endelevu wa maliasili unaohusiana na uzalishaji wa mifugo kama lengo kuu, ikisisitiza wazi wazi ulinzi na usimamizi wa wazi wa ardhi iliyolimbikizwa na ardhi ya misitu. Rasimu ya Mkakati wa Taifa wa MKUHUMI inaunga sera hii kwa kuhamasisha masuala ya usimamizi wa misitu, shughuli za upandaji na ukuzaji miti, kuhamasisha mifumo ya kilimo misituna afya za wanyama katika kilimo (endapo uwezo wa ardhi wa kulisha wanyama utazingatiwa, uzalishaji wa mifugo unaweza kuwa wa faida na hivyo kupunguza shinikizo juu ya rasilimali za misitu).

Usimamizi wa Rasilimali za maji

Ndani ya Sera ya Maji ya Taifa ya Tanzania, lengo kuu ni “kuhakikisha mufumo wa usimamizi wa maji ambao unalinda

mazingira, mfumo ikolojia na baioanuai” (URT, 2002). Uhifadhi wa mifumo ambayo ndio chanzo cha rasilimali za maji za taifa unapewa kipaumbele cha pili baada ya mahitaji ya msingi ya binadamu. Rasimu ya Mkakati wa MKUHUMI nchini Tanzania (Eneo Muhimu la Matokea namba 10: Njia za kushughulikia vichocho vya ukataji miti na uharibifu) na R-PP (njia kwa ajili ya upanuzi wa kilimo, makazi ya binadamu na usindikaji), haina shughuli maalumu za kimkakati kwa ajili ya usimamizi endelevu ya vyanzo vya maji; hata hivyo vichocho na athari za ukataji na uharibifu wa misitu katika rasilimali za maji unafahamika wazi wazi (URT, 2010a & 2010b).

Aidha, ingawa Sera ya Taifa ya Misitu inasisitiza uanzishwaji wa hifadhi mpya za misitu kwa ajili ya usimamizi wa vyanzo vya maji katika maeneo muhimu ya manyonyu, R-PP inatambua umuhimu wa marejesho ya muonekano wa ardhi ya misitu (ambao ni mchakato wa kuanzisha tena hali halisi na hivyo kuboresha ustawi wa binadamu katika sehemu zilizokatwa miti au zilizoharibiwa kwa misitu kupitia urejeshwaji miti kwa njia za asili, uotaji wa asili wa kusaidiwa, upandaji miti wa nyongeza,

mashamba ya miti, kilimo cha misitu pamoja na mbinu mbali mbali za kuhifadhi udongo na maji) bila vitendo vya kimkakati wa wazi juu yake (URT, 2010b).

Kwa mfano, mfumo wa Ngitili ni mfumo wa urejeshaji wa mazingira ya misitu ambao umefanikiwa sana katika jamii za wafugaji-wakulima katika mkoa wa Shinyanga ambapo zaidi ya hekta 350,000 za ardhi zilirejeshwa au zilianzishwa upya, ambapo asilimia 50 ilikuwa inamilikiwa na vikundi na asilimia 50 nyingine ilikuwa inamilikiwa na watu binafsi (URT, 2010b). Hata hivyo, rasimu ya mkakati taifa wa MKUHUMI haijaonyesha wazi jinsi gani hadithi hii ya mafanikio itaweza kukuzwa na isipokuwa labda chini ya eneo la matokeo namba 3 (ushiriki wa wadau) ambapo itafanyika miradi ya majaribio.

3.2.3 Uratibu wa Sekta Mtambuka katika ngazi ya sera

Rasimu ya Mkakati wa Taifa ya MKUHUMI nchini Tanzania imeandaliwa kutokana na mfumo wa Taifa wa MKUHUMI ulioandaliwa mwaka 2009 (URT, 2010a). Mkakati huu kwa kuzingatia kwa ukaribu kabisa dira ya taifa ya maendeleo ya Tanzania, maarufu kama Dira ya mwaka 2025, ambayo inafafanua matarajio ya kiuchumi na kijamii ya Serikali ya Muungano. Hasa Dira ya mwaka 2025 inalenga kufikia malengo yafuatayo (i) maisha bora (ii) amani, utulivu na umoja (iii) utawala bora (iv) jamii ya elimu nzuri na (v) uchumi wa ushindani wenye uwezo wa kuzalisha ukuaji endelevu na wafaida ya pamoja.

Rasimu ya Mkakati wa MKUHUMI imeoanishwa kwa ukaribu zaidi na mikakati ya ukuaji na maendeleo ya taifa kama vile Mkakati wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umaskini wa Taifa (MKUKUTA), Mpango wa Taifa wa Misitu na mikakati mingine ambayo huchangia uhifadhi madhubuti na matumizi ya rasilimali asilia na mbadala katika kuboresha maisha ya watu wake. Mojawapo ya changamoto za sekta mtambuka ni uanachama mpano katika uundwaji wa sera. Hii inaweza kuwa katika muktadha wa kutokueleweka kwa mifumo ya utendaji kazi, njia za mawasiliano na utoaji wa maamuzi, kutokana na urasimu wa wadau kung'angania taratibu za 'kitamaduni' kutoka taasisi zao za nyumbani. Hata hivyo, endapo zitatumizwa vizuri kushughulikia mapungufu haya, uratibu huu mpano wa sekta mtambuka unaweza kuleta maoni mbalimbali kutoka kwa wananchi, ambayo inaweza kuwa fursa kwa MKUHUMI.

3.3 Uganda

3.3.1 Hali ya MKUHUMI nchini Uganda

Nchini Uganda, kuna sheria na sera nyingi ambazo zinasaidia na kuimarisha uanzishwaji wa MKUHUMI. Katiba ya Uganda

(iliyorekebishwa mwaka 2005) ndio mfumo mkuu ambapo usimamizi endelevu wa misitu, umiliki wa maliasili kwa waganda wote, na uundaji wa taratibu za udhamini vinapoelezwa. Katiba pia inahimiza usimamizi wa rasilimali za taifa ambazo ni pamoja na rasilimali za misitu. Sera ya Taifa ya Misitu ya mwaka 2001 na Sheria ya Taifa ya Upandaji miti ya mwaka 2003 zinatoa mfumo wa msingi wa usimamizi wa misitu (Gou, 2001). Sheria nyingine ndogo zinazohusiana na usimamizi wa misitu ni pamoja na: Sheria ya Wanyamapori (kifungu 200), Sheria za Serikali za Mitaa (1998), Sheria ya Ardhi (kifungu 227), Sera ya Taifa ya Usimamizi wa Mazingira (1995), Sheria ya Taifa ya Mazingira (kifungu 153), ni miongoni mwa sheria ndogo nyingine.

Aidha, Mpango wa Taifa wa Maendeleo wa Uganda (wa mwaka 2010 mpaka mwaka 2015) unaainisha misitu kama sekta ya msingi yenye uwezo wa kuwekeza kutokana na bajeti ya kitaifa na ile ya sekta binafsi (tazama Sanduku namba 8, nyuma ya ukurasa). Mpango wa Maendeleo wa Taifa unasisitiza "maendeleo endelevu kupitia utunzaji wa maliasili kama vile misitu ..." Mpango wa Taifa wa Maendeleo (NDP) pia una lengo la kuongeza ukubwa wa misitu kutoka hekta 3,604,176 mpaka kufikia hekta 4,933,746 ifikapo mwaka 2015 na umejitolea kukuza uwezo kwa ajili ya: i) utekelezaji washeria ya misitu; ii) upandaji wa miti binafsi, na iii) kilimo misitu (Gou, 2011b). Sanduku namba 8 (chini) linatoa muhtasari wa mchango wa misitu katika uchumi wa nchi Uganda.

Rasimu ya Dira ya Uganda (2035) iko wazi juu ya biashara ya kaboni kama njia ya kuhifadhi misitu kwa ajili ya kukabiliana na mabadiliko ya tabia ya nchi. Inasisitiza kwamba Uganda itahamasisha biashara ya kaboni ambayo itaongeza misitu nchini Uganda, na pia kuleta kipato kwa jamii za vijijini. Pia inasisitiza uhamasishaji wa mipango ya uhifadhi ambayo si tu inarejesha bali pia inaendeleza kiasi cha misitu kinacho kubalika katika ngazi ya nchi (Gou, 2011a).

Uganda iliandaa R-PIN na R-PP yake kati ya mwaka 2009 na mwaka 2011. R-PP ilipitishwa mwezi Juni mwaka 2011 na ina maeneo 14 yakimkakati na zaidi ya shughuli 40 za utekelezaji ambazo ni: kushughulikia ukataji miti na uharibifu wa misitu unaosababishwa na kuingiliwa kwa kilimo kwenye ardhi ya misitu; kushughulikia athari uzalishaji na matumizi yasiyoendelevu ya mkaa; kushughulikia athari za uvunaji na matumizi ya kuni kutoka kwenye rasilimali za misitu nchini Uganda; kushughulikia madhara ya uzalishaji na utumiaji usio endelevu wa mbaao; kushughulikia madhara ya maendeleo ya mifugo na malisho kwenye rasilimali za misitu; kushughulikia haki za wakazi tegemezi wakati wa utekelezaji wa MKUHUMI nchini Uganda, pamoja na mambo mengine (Gou, 2011a). Hatua inayofuata ni kugeuza hatua hizo zilizopendekezwa na kuingizwa katika mkakati wa MKUHUMI.

Sekta	Vipaumbele vya sekta	Shughuri zilizotambuliwa kwa ajili ya MKUHUMI	Hali ya mahusiano?
Nishati	<p>Sera ya Nishati Mbadala</p> <ul style="list-style-type: none"> Idadi kubwaya teknolojia za nishai mbadala imeonekana kufaa kibiashara na hivyo zinahitajikuingizwa katika usambazaji wa nishati kitaifa. Kuchanganua ukuaji wa kasi wa mahitaji ya umeme (Kuhamasisha na kueneza teknolojia zamatumizi sanifu ya nishati). 	<ul style="list-style-type: none"> Kudhibiti uzalishajinabiashara ya mkaa. Kuboresha ufanisikatika uzalishajiwamkaa. Kuongeza miti katika mashamba Kuhamasisha matumizi ya nishati mbadalana kuongeza ufanisi katika matumizi ya kuni. ufanya marekebisho ya sera 	<p>Ndiyo. Lakini utekelezaji hafifu wa sheria unasababisha biashara haramu ya magogo ambayo ni kinyume na mashariti ya Uganda chini ya mkataba wa CITES. Ukataji</p>

	<p>Bei za Kuingiza Nishati Mbadala</p> <ul style="list-style-type: none"> Kuhamasisha na kusaidia ushiriki mkubwa wa sekta binafsi katika kuzalishanishati mbadala kwa kutumia teknolojia mbadala kupitia kuanzishwa kwa mfumo husika wa udhibiti. 	<p>katika kekta ya nishati ili kuwezesha kukua (kwa kutumia motisha) na kuanzisha vyanzo mbadala vya nishati vyenye bei nafuuli kupunguza shinikizo kutokana nanishati ya miti.</p>	<p>mitiusiondelevukwa ajili ya mkaa na kuni bado ni kikwazo.</p>
<p>Kilimo na usalama wa chakula</p>	<p>Mpango wa Mkakati wa Taifa wa Maendeleo ya Kilimo na Uwekezaji, 2010/11 - 2014/15</p> <ul style="list-style-type: none"> Kukuza uzalishaji kupitia usimamizi endelevu wa ardhi. Kuandaa mifumo bora ya kilimo pamoja na mifumo ya sera ambayo ni ya wazi na yenye kutabirika Kuboresha elimu ya ummajuu ya masuala ya maliasili. <p>Sera ya Ardhi ya Uganda</p> <ul style="list-style-type: none"> Kuoanisha haki za kumiliki ardhipamoja na sera na sheria husika nyinginezo Matumizi endelevu na usimamizi wa mazingira na maliasili. 	<ul style="list-style-type: none"> Kufanya tathmini ya madhara yamalisho ya wanyama katika ukataji miti na kuandaa mikakati ya usimamizi wa mapori. Kuhamasisha kilimo cha misitu mashambani na usimamizi endelevu wa misitu kwa ajili ya upanuzi wa kilimo ili kuwezesha uwekezaji katika soko la kaboni kwa wamiliki wa ardhi binafsi. Ufafanuzi wa haki za umiliki, ukuzaji wa kilimo na uchambuzi wa gharama na faida kutokana na kubadilisha matumizi ya ardhi au kudumisha ardhi ya misitu. 	<p>Ndiyo. Lakini katika vitendo, maamuzi kinzani yanatolewa kwa mfano kuidhinisha shughuri za maendeleo ambazo ni kinyume na uhifadhi wa misitu yanaendelea kuwa tatizo.</p>
<p>Usimamizi wa rasilimali za maji</p>	<p>Sera ya Maji ya Taifa</p> <ul style="list-style-type: none"> Kuhamasisha usambazaji wa maji kwa ajili ya uzalishaji wa kilimo; kuboresha sekta na kuzuia madhara ya mabadiliko ya tabia nchi kwenye kilimo kinachotegemea mvua. <p>Sera ya Misitu ya Uganda (2001), Maeleza ya Sera namba 8</p> <ul style="list-style-type: none"> Kukuza ukarabati na uhifadhi wa misitu ya vyanzo vya maji taifa 	<p>Usimamizi endelevu nauhifadhi wa mashamba na kukuza hifadhi ya kaboni kwa ajili ya kusaidia lengo ya Taifa la kulinda, kukuza na kuhifadhi misitu muhimu ya vyanzo vya maji.</p>	<p>Hakuna mkakati wowote katika R-PP ambao umeweka wazi usimamizi wa misitu ya vyanzo vya wazi maji.</p>

3.3.1.1 Mpangilio wa Kitaasisi kwa ajili ya MKUHUMI nchini Uganda

Usimamizi wa rasilimali za misitu nchini Uganda iko chini ya Wizara ya Maji na Mazingira (MWE), ambayo, kwa kupitia Idara ya Huduma za Kusaidia Sekta ya Misitu (FSSD) inawajibika kutunga sera, viwango na sheria kwa ajili ya usimamizi wa mazingira (Gou, 2010b). Mamlaka ya Taifa ya Misitu (NFA) na Mamlaka ya Wanyamapori ya Uganda (UWA) zinasimamia hifadhi za misitu ya serikali na misitu ambayo iko chini ya maeneo ya uhifadhi wa wanyamapori, kwa mtiririko husika. Mamlaka za Misitu za Wilaya katika serikali za mitaa (DFS) zina mamlaka ya kusimamia misitu ya hifadhi ya mitaa (LFR) na kutoa huduma ya ushauri kwa ajili ya usimamizi wa misitu binafsi.

Watendaji wengine muhimu katika usimamizi wa misitu ni pamoja na Mamlaka ya Taifa ya Usimamizi ya Mazingira ambayo

uratibu na kusimamia masuala yote ya mazingira nchini. Wizara ya Fedha, Mipango na Maendeleo ya Uchumi inawajibika kuongoza maendeleo ya taifa na kugawa rasilimali muhimu za fedha.

Wafadhili, mashirika yasiyo ya kiserikali (NGOs) na sekta binafsi (wamiliki wa ardhi na misitu) huchangia kwa kiasi kikubwa usimamizi wa misitu hasa kwa kutekeleza shughuli ambazo zinaathiriwa na ukosefu wa fedha ama zile ambazo usimamizi haufai kutekelezwa na taasisi za kiserikali. Kuna takribani NGO 200 ambazo hufanya kazi katika sekta za mazingira na maliasili (Gou, 2010b). Mojawapo ya changamoto ya NGO hizi ni muda mfupi wa miradi yao pamoja na kurudiwa rudiwa kwa shughuli za miradi kutokana na uratibu hafifu. Aidha kuna uhafifu waumiliki kati ya wamiliki wa ardhi na wale wa misitu (Environmental Alert et al., 2010) ambao unaweza kuwa kikwazo katika uwekezaji katika misitu.

Sanduku namba 8: Mchango wa Misitu katika uchumi wa nchi ya Uganda

Uchumi wa Uganda una uhusiano wa karibu sana na utajiri wa mazingira yake na maliasili ambazo zimechangia zaidi ya asilimia 50 ya Pato la Taifa katika muongo uliopita. Kwa ujumla, rasilimali za misitu ya Uganda hutoa huduma na bidhaa mbalimbali zisizo za mbao; hutoa huduma mbalimbali za kiikolojia kama vile ulinzi wa maji, udhibiti wa mmomonyoko wa udongo, kuzuia upepo, uboreshaji wa hali ya hewa, na ufyonzaji wa kaboni. Misitu ya Uganda pia hutoa makazi kwa wanyama na mimea mbalimbali ambayo ni vivutio vya utalii.

Kwa mujibu wa utafiti wa taifa wa mimea (2005), uoto wa msitu ya asili ya Uganda umegawanyika katika makundi mapana matatu yaani: Misitu ya Kitropiki ya juu iliyojaa vizuri (THF well stocked), Misitu ya kitropiki iliyojaa kidogo (THF low stocked) na misitu ya miombo ambayo kwa pamoja ufunika hekta 3,570,643 na inachukua takriban asilimia 15 ya uso wa ardhi yote ya Uganda kwa takwimu za mwaka 2005. Kati ya hizi, takriban hekta 15,500 zilikuwa za mashamba makubwa ya mbao laini.

Mahitaji ya mbao yanakadiriwa kuwa mita za ukubwa 750, 000 kwa mwaka (Kayanja na Byarugaba 2001) ikilinganishwa na kiwango endelevu cha uvunaji cha sasa ambacho ni mita za ukubwa 53,000 kwa miaka 30 ijayo kutoka kwenye msitu ya akiba ya serikali. Vyanzo vya mbao ni pamoja na misitu ya juu ya kitropiki (mita za ukubwa 280,000 kwa mwaka), mashamba ya miti (mita za ukubwa 100,000 kwa mwaka) na misitu ya wazi (mita za ukubwa 19,300,000 kwa mwaka) kwenye aridhi ya serikali na aridhi binafsi (FAO, 2005). Kiasi kikubwa cha mbao kwa sasa kinapatikana kutoka kwenye aridhi binafsi (ambayo ni takribani asilimia 70 ya msitu yote nchini Uganda) kwa kutumia njia zisizo sanifu. Wizara ya Maji na Mazingira inakadiriwa kwamba uzalishaji wa mbao kutoka katika misitu ya binafsi itafikia kikomo kufikia mwaka 2013.

Aidha, Uganda hutumia tani milioni 16 mpaka 18 za kuni kila mwaka hasa katika maeneo ya vijijini, sawa na matumizi ya tani 0.6 ya kuni zilizokaushwa hewani kwa kila mwananchi kwa mwaka. Pia, uzalishaji wa mkaa ni kiwanda kikubwa ambacho kinaajiri watu 200,000 (Kayanja na Byarugaba 2001) –na kuchangia takribani kipato cha dola za kimarekani milioni 20 kwa mwaka katika maeneo ya vijijini (Knopfle 2008), pamoja na mamilioni ya dola kila mwaka kama ushuru wa Serikali za Mitaa.

Uganda ilianza mchakato wa kuandaa (R-PP) mapema mwaka 2010. Hii ilikamilishwa na kamati ya Taifa ya MKUHUMI kwa kushirikiana na kikundi kazi cha MKUHUMI na pia kwa ushirikiano wa wadau wengi. Wadau waliohusika katika mchakato huu ni pamoja na wawakilishi wa serikali, wabunge, mashirika/asasi zisizo za kiserikali sekta binafsi, wanazuoni, makundi ya kitamaduni, makundi maalum (kama wanawake, vijana na walemavu), jamii zinazotegemea msitu na wengine wengi. Mfumo wasasa wa kitaasisi wa MKUHUMI umehitimishwa katika sanduku namba 9 (upande wa nyuma wa karatasi).

3.3.2 Jinsi gani Utayari wa Maandalizi na Pendekezo la MKUHUMI utafaa ndani ya vipaumbele vya taifa la Uganda katika sekta nyingine

Nishati kwa Ajili ya Maendeleo ya Vijijini

Dira ya Serikali ya Uganda juu ya nishati mbadala imeelezwa katika Sera ya Nishati Mbadala. Lengo kuu la sera hii ni kuongeza matumizi ya nishati mbadala ya kisasa kutoka asilimia 4 kwa sasa mpaka asilimia 61 ya matumizi ya jumla ya nishati ifikapo mwaka 2017 (Gou, 2007a).

Umuhimu wa kuandaa sera fafanuzi ya nishati mbadala unatokana na mambo makuu mawili: tayari kuna idadi kubwa ya teknolojia ya nishati mbadala ambazo zimeonekana kufaa sana kibashara na hivyo kufaa kuziingiza katika mchanganyiko wa nishati wa kitaifa; Changamoto kuu nne zinazoikabili serikali kufikia mahitaji ya nishati kwa watu wake ambazo ni- yaani (i) upungufu uliokithiri wa umeme katika gridi ya taifa kutokana na kupungua kwa viwango vya maji katika ziwa Victoria (ii) kuongezeka kwa bei ya mafuta katika soko la kimataifa-hali ambayo inasabisha mzigo mkubwa kiuchumi (iii) haja ya kufikisha umeme kwa watu wa vijijini, kupitia upanuzi wa gridi na gridi ndogo (ikizingatiwa kwamba kiwango cha watu wenye umeme bado ni kidogo sana, yaani asilimia 9 kwa nchi nzima na asilimia 3 kwa maeneo ya vijijini) na (iv) haja ya kutimiza ahadi ya Uganda chini ya itifaki ya Kyoto kuhusu kupunguza uzalishaji wa hewa ya ukaa na hivyo kuchangia katika mapambano dhidi ya mabadiliko ya tabia ya nchi (Gou, 2007a).

Aidha, mfumo utaratibu wa kukuza upelekaji wa nishati

mbadala kwa kuweka wajibu juu ya vyombo maalum vilivyofuzu kununua pato kutokana na majenereta ya nishati mbadala kabla ya bei ya maamuzi-REFIT), tayari umeishakamilika (ERA, 2010). Lengo kuu ni kuhamasisha na kusaidia ushiriki mkubwa wa sekta binafsi katika uzalishaji wa umeme kwa kutumia teknolojia ya nishati mbadala, kupitia uanzishwaji wa mfumo unaofaa kisheria. Mfumo wa REFIT unajumuisha teknolojia za nishati ya upepo, majani, na umeme mdogo wa maji, nishati ya mvuke, biogesi na taka za kijamii na manispaa.

Sanduku namba 9: Mfumo wa Kitaasisi kwa ajili ya shughuli za MKUHUMI nchini Uganda

Ufuatao ni muundo wa kitaasisi kwa ajili ya utekelezaji na uratibu wa R-PP kuelekea undaji wa mkakati wa kitaifa wa MKUHUMI.

Kamati ya Sera ya Taifa ya Mazingira

Kamati ya Sera ya Taifa ya Mazingira ipo chini ya Ofisi ya Waziri Mkuu, ambayo wajibu wake ni kuratibu shughuli za MKUHUMI. Aidha, katika kipindi cha mwaka 2012 mpaka mwaka 2014, Kamati itakuwa na majukumu ya kuoanisha sera za serikali zinazohusiana na MKUHUMI na wizara za kisekta, kushauriana na Baraza la Mawaziri kuhusu masuala yanayoathiri utekelezaji mzuri wa MKUHUMI na kuoanisha utekelezaji wa MKUHUMI na jitihanda nyinginezo juu ya mabadiliko ya tabia ya nchi, nchini Uganda.

Wizara Kiongozi

Wizara ya Maji na Mazingira (MWE) ndio itakayokuwa wizara kiongozi wa mchakato huu; ambapo itabeba majukumu yote ya kiutendaji kwa ajili ya utekelezaji wa R-PP ya MKUHUMI. Hasa majukumu ya Wizara yatakuwa ni kusimamia, kuratibu na kuripoti juu ya maendeleo ya maandalizi ya Mkakati wa MKUHUMI, ili kuhakikisha kwamba bajeti ya R-PP inonekana katika mipango ya uongozaji wa Sekta ya Wizara na mahesabu, ili kuwezesha uingizwaji wa mikakati na shughuli za MKUHUMI katika mipango na bajeti za taasisi zinazotekeleza mkakati huu, na pia kuunda Kamati ya Uendeshaji wa MKUHUMI (RSC) na Kamati ya Taifa ya Ufundi ya MKUHUMI.

Kamati ya Uendeshaji wa MKUHUMI

Kamati hii itaanzishwa na Wizara ya Maji na Mazingira MWE na itajumuisha Wizara za Serikali Kuu na mashirika, Serikali za Mitaa, Mashirika yasiyo ya kiserikali (NGOs), wataaluma na mashirika ya sekta binafsi. Kwa kushauriwa na taasisi zinazotekeleza shughuli za MKUHUMI, kamati hii itaishauri wizara kiongozi.

Ofisi ya taifa ya kuelekeza MKUHUMI

Baada ya kuteuliwa na Wizara ya Maji na Mazingira (MWE), Sekta ya Kusaidia Huduma za Misitu itafanya kazi kama Ofisi ya taifa ya kuelekeza juu ya shughuli za MKUHUMI. Itakuwa na wajibu wa kuwezesha mahusiano kati Wizara ya Maji na Mazingira (MWE) na taasisi nyingine za utekelezaji, Kamati ya Uendeshaji wa MKUHUMI na Kamati ya taifa ya ufundi. Kazi maalum ya Ofisi ya kuelekeza itakuwa ni kutekeleza majukumu ya wizara kiongozi katika utekelezaji wa shughuli za kila siku za R-PP.

Kamati ya Taifa Ufundi

Kamati ya Uendeshaji wa MKUHUMI itaanzisha na kusimamia Kamati ya taifa ya Ufundi. Kamati ya ufundi itaundwa na wataalam kutoka maeneo maalumu muhimu ndani na nje ya serikali. Aidha, Kamati ya ufundi itasimamia masuala ya kiufundi ya maandalizi ya mkakati wa MKUHUMI nchini Uganda, kuhakikisha viwango vya ubora na kufuata kanuni za MKUHUMI na kutoa ushauri wa kitaalam katika maandalizi ya mikakati, zana na njia MKUHUMI.

Taasisi za Utekelezaji

Watendaji mahususi ni pamoja na Mamlaka ya Taifa ya Wanyamapori ya Uganda (UWA), Mamlaka ya Taifa ya Mistu (NFA), Idara ya Usimamizi wa ardhi oevu, tawala za Serikali za Mitaa na Taasisi ya Takwimu ya Uganda. Taasisi hizi zitatekeleza nakuripoti juu ya maendeleo ya kazi waliyopewa, kushiriki katika Kamati ya Uendeshaji ya MKUHUMI na pia kuwezesha utendaji kazi wa vikikosi kazi.

Vikosi kazi

Vikosi kazi vitasaidia utekelezaji wa R-PP, vitateuliwa kimoja baada ya kingine kulingana na mahitaji. Vikosi hivi vitateuliwa na Wizara Kiongozi baada ya kupokea mapendekezo kutoka katika kamati ya taifa ya uendeshaji. Jukumu la vikosi kazi litakuwa ni kubuni na kutoa usimamizi kwenye mikakati inayohusiana na mada husika, kutoa mawazo ya kiufundi katika maandalizi ya Mkakati wa MKUHUMI na kuwezesha uratibu wa kiufundi na pia kubadilishana taarifa ndani ya taasisi.

Chanzo: GoU, (2011)

Mkakati wa usimamizi wa rasilimali za misitu katika sera ya nishati Mbadala nchini Uganda inalenga kuongeza kiwango cha utumiaji wa majiko sanifu mkaa kutoka 20,000 kwa sasa mpaka 2,500,000 ifikapo mwaka 2017 katika maeneo ya mijini; kusajili shughuli za uzalishaji na usafirishaji wa mkaa na kuhamasisha uzalishaji wake kwa njia za kibiashara na kiufanisi zaidi kwa namna ambazo ni endelevu; kuunganisha na kuingiza katika elimu rasimi uzalishaji wa nishati ya mkaa/kuni na madhara yake kwenye hali ya hewa na afya, na pia kutoa motisha kwa wakulima kuanzisha mashamba ya Msitu ya kibiashara, ikiwa ni pamoja na mashamba ya miti ya liyopo kandokando mwa miji (Gou, 2007a).

Mapendekezo ya mkakati wa MKUHUMI nchini Uganda, kama inavyoelezwa katika R-PP, yabainisha maeneo yanayofaa kwa ajili ya sekta ya nishati. Chaguzi za kimkakati kwa ajili ya uzalishaji wa mkaa ni kushughulikia athari zinazotokana na uzalishaji usio endelevu kwa kusimamia uzalishaji na biashara yake, kufafanua haki za umiliki katika ardhi binafsi, kuboresha ufanisi katika uzalishaji wa mkaa kwa kuimarisha usimamizi na utiifu wa sheria na viwango, na kufanya mabadiliko ya sera katika sekta ya nishati ili kuwezesha ukuaji (kupitia motisha) na kuendaa vyanzo nafuu vya nishati mbadala ili kupunguza shinikizo la juu ya nishati ya mimea (Gou, 2011a).

Mapendekezo ya kimkakati yaliyotolewa kwa ajili ya kushughulikia athari za uvunaji kuni ni kuongeza idadi ya miti kwenye mashamba, kuhamasisha nishati mbadala na kuboresha matumizi fanisi ya kuni/mkaa.

Kilimo na Usalama wa Chakula

Ndani ya Mpango wa Mkakati wa Taifa wa Maendeleo ya Kilimo na Uwekezaji, 2010/11 - 2014/15 lengo kuu ni kukuza uzalishaji kupitia usimamizi endelevu wa ardhi endelevu, kuandaa mifumo muhafaka ya kilimo na mifumo ya sera wazi na zenye kutabarika, na kuboresha elimu ya umma juu ya masuala ya maliasili. Lengo la Sera ya Ardhi Uganda ni "kuhakikisha ufanisi, usawa, na matumizi endelevu na usimamizi wa ardhi ya Uganda pamoja na rasilimali nyingine zinazotokana na ardhi [...] " (Gou, 2010a). Chini ya lengo hili, shughuli muhimu ni pamoja na kuonisha haki za umiliki wa ardhi na sera na sheria nyingine zote zinazo husiana na ardhi pamoja na matumizi, uhifadhi na usimamizi endelevu wa maliasili.

R-PP ya Uganda inasapoti vipaumbele vya sekta ya kilimo kupitia mikakati ya kushughulikia madhara ya kilimo kwenye misitu na malisho ya mifugo. Ufafanuzi wa haki za umiliki, ukuzwaji wa kilimo, na uchambuzi wa gharama na faida kati ya kubadilisha matumizi ya ardhi kwa ajili ya kilimo na kuhifadhi misitu katika hali yake ya asili yanapendekezwa ili kupunguza madhara ya kilimo kwenye misitu. Kwa upande wa malisho ya mifugo, hatua zilizopendekezwa ni pamoja na kutathmini athari ya malisho ya mifugo na kuandaa mikakati ya usimamizi wa mapori. Aidha, R-PP inalenga kuhamasisha upanuzi wa misitu kwenye mashamba na usimamizi endelevu wa misitu kwa kuhamasisha uwekezaji wa wamiliki binafsi wale wa mitaani katika soko la kaboni.

Usimamizi wa Rasilimali za Maji

Chini ya Sera ya Taifa ya Maji, lengo kubwa ni usimamizi jumuishi endelevu na maendeleo ya rasilimali za maji ili kuhakikisha upatikanaji wa maji kwa mahitaji yote ya jamii kwa sasa na siku zijazo (GoU 1999). Lengo la ziada ni kuongeza upatikanaji wa maji kwa ajili ya uzalishaji wa kilimo, ili kufanya sekta hii iwe ya kisasa na kupunguza madhara mabadiliko tabia nchi katika kilimo kinachotegemea mvua.

Chini ya malengo haya, mikakati ni pamoja na uandaaji wa upatikanaji wa maji ya kuaminika na ya kutosha, msaada wa kisheria, kuunganisha matumizi mbali mbali ya ardhi, utambuzi wa ardhi oevu kama mifumo unganifu, mfumo wa jumla wa usimamizi maliasili, kuandaa na kutumia, na usimamizi fanisi wa maeneo vyanzo vya maji.

Chini ya Mpango wa Mkakati wa Taifa wa Maendeleo ya Kilimo na Uwekezaji, 2010/11 - 2014/15, mpango mdogo wa 1.4 juu ya mikakati ya usimamizi endelevu wa ardhi pia ni pia unajumuisha mipango ya usimamizi wa vyanzo vya maji na ukarabati wa vyanzo vilivyoharibiwa (Gou, 2010a).

Chini ya Sera ya Misitu ya Uganda (2001), Kauli namba 8 ya sera juu ya usimamizi wa vyanzi vya maji na uhifadhi wa ardhi inalenga kuhamasisha ukarabati na uhifadhi wa misitu ambayo inalinda ardhi na maji katika mifumo mikuu ya mito na maji nchini (Gou, 2001). Inatambua kwamba mafanikio katika ulinzi wa maji kupitia misitu yatatokana utekelezaji wa mbinu sahihi za misitu kilimo katika ardhi binafsi iliyoharibiwa, kuanzia usimamizi bora wa misitu ya asili katika ya maeneo ya milimani kwenye ardhi binafsi, na kutokana marejesho ya ardhi iliyoharibiwa katika maeneo ya vilima katika ardhi ya serikali.

Mikakati iliyoainishwa katika R-PP kwa ajili usimamizi endelevu na uhifadhi wa misitu na kuongeza hifadhi ya kaboni, inauunga lengo la Taifa la Misitu katika kulinda, kukarabati na kuhifadhi misitu ya maeneo muhimu ya vyanzo vya maji, na pia malengo ya Sera ya Taifa ya Maji (Gou, 2011a).

Hata hivyo, hakuna moja katika mikakati hii ambao unalenga moja kwa moja kwenye usimamizi wa vyanzo vya maji (ingawa lengo hili linaweza kuwa limemaanishwa - kwa mfano katika kuhakikisha hali ya jamii zinazotegemea misitu). Kidokezo ni kwamba mkazo katika matumizi ya uzalishaji ya misitu (mbao, mkaa na kilimo cha mseto) unaweza kufunika huduma nyigine zinazotokana na misitu kama vile vyanzo vya maji na huduma nyinginezo za kiikolojia na hivyo kusababisha misitu ya Uganda kupotea zaidi ya hali ya sasa ambapo imepungua kwa kiasi kikubwa kutoka asilimia 54 katika miaka ya 1950 hadi asilimia 24 ya eneo la nchi kwa sasa (Gou, 2007b).

3.3.3 Uratibu wa Sekta Mtambuka katika ngazi ya sera

Lengo la R-PP ya Uganda ni kuhakikisha kwama "Uganda iko Tayari kwa Ajili ya MKUHUMI Kufikia mwaka 2014" (Gou, 2011a). Mafanikio ya lengo hili yatategemea mafanikio katika shughuli mbalimbali: kuandaa na kufafanua mikakati na vitendo kwa ajili ya kushughulikia vichochezi vya moja kwa moja vya ukataji miti na uharibifu wa misitu; kuandaa shughuli kwa ajili ya usimamizi endelevu wa misitu na uhifadhi; kufafanua na kufanya majaribio ya ushiriki wa wadau katika utekelezaji wa Mikakati wa MKUHUMI; na kuimarisha uwezo kitaifa na kitaasisi kwa ajili ya utekelezaji wa Mikakati wa MKUHUMI. Malengo ya R-PP yanatarajiwa kuongoza mchakato wauandaaji wa Mikakati wa MKUHUMI ambao utanza hivi punde na kuendelea hadi mwaka 2014.

Malengo haya ya R-PP yanaenda sambamba na yale ya Eneo Muhimu la Matokeo (KRAS) katika Mpango wa Uwekezaji katika Mazingira na Maliasili wa Uganda wa mwaka 2008/09 - 2017/18 (ENR-SIP) (Gou, 2007b). Miongoni mwa KRAS nyingine, ENR-SIP inalenga kuhakikisha matumizi endelevu ya rasilimali za maliasili (kwa kuboresha uwezo wa misitu wa kuzalisha kwa manufaa ya kiuchumi, kijamii na kimazingira kwa faida ya watu wote - hasa maskini na wanaoishi katika mazingira magumu - kwa sasa na katika vizazi vya baadaye, na kwa kuhifadhi na kusimamia kwa ufanisi wanyamapori na maeneo ya hifadhi ili kuchangia kuondoa umaskini) na msingi muhimu wa uzalishaji wa maliasili (kwa kuendelea kurejesha taratibu mazingira ya mifumo iliyoharibiwa).

Upungufu wa fedha kutoka serikalini kwa ajili ya misitu na sekta nyingine ndogo za ENR bado ni kikwazo katika utekelezaji wa MKUHUMI. Kwa mfano, katika mwaka wa fedha 2010/11 fedha iliyotengwa kwa ajili ya bajenti nzima ya sekta ndogo ya ENR ilikuwa ni Shilingi za Uganda bilioni 83.5. Kati ya hizi, washirika wa maendeleo walichangia Shilingi bilioni 66.4 za Uganda (sawa na asilimia 79.5) mbali michango mingine katika sekta husika, wakati serikali ya Uganda ilipitisha ni shilingi bilioni 17.1 tu za Uganda (sawa na asilimia 20.5) (GoU, 2011c). Ufadhili huu hafifu wa serikali unasababisha serikali kuu kutokuwa na vipaumbele vya maana juu ya sekta hii ya ENR. Huduma za Misitu za Wilaya hazifadhiliwi vyakutosha kutekeleza majukumu yao, na uhaba wa rasilimali watu unaathiri ufanisi wa kazi katika idara ya misitu na idara nyingine ufanisi (Environmental Alert et.al, 2010 & GoU, 2011c).

Kwa upande wa sera na taasisi, Kitengo cha Mabadiliko ya tabia ya nchi (CCU) katika Wizara ya Maji na Mazingira hivi karibuni kimendaa miongozo juu kujuimusha mabadiliko ya tabia nchi katika mipango na bajeti za uwekezaji katika sekta mbalimbali. (Gou, 2011c). CCU pia inajukumu la kuandaa sera ya taifa ili kuongoza juhudi za kukabiliana na kuzuia mabadiliko ya tabia nchi, lakini kinakumbana na changamoto katika kufanikisha hili kutokana na sheria za kissekta ambazo zinapingana katika mashariti na utekelezaji. Migogoro hiyo ni pamoja na utoaji wa hati miliki katika mazingira tete kama vile ardhi oevu, kingo za mto na mwambao mwa ziwa; ushawishi juu ya ufutwaji wa maeneo ya hifadhi yaliyokwisha tangazwa na serikali ili yajengwe makazi, na ukiukwaji wa sheria za tathmini ya athari za mazingira na kupuuza hatua zinazohitajika kuchukuliwa ili kukabiliana madhara.

Kwa ujumla, Uganda hadi sasa bado haijafanikisha uratibu mtambuka wa kissekta kwa ajili ya MKUHUMI na sekta nyingine katika vitendo.

4.0 Fursa na Changamoto wa MKUHUMI katika Afrika Mashariki

4.1 Fursa

4.1.1 Fursa mahsusi kwa ajili ya MKUHUMI nchini Kenya

- Viwango vya juu kwa sasa katika ukataji miti na uharibifu wa misitu nchini Kenya vinatoa fursa kubwa kwa nchi kushiriki katika shughuli za usimamizi endelevu wa misitu na uboreshaji wa hifadhi ya kaboni. Hali hii inatoa fursa muhimu kwa shughuli za MKUHUMI nchini na kusaidia kufanikisha malengo ya NCCRS.
- Serikali ya Kenya ina taasisi muhafaka kwa ajili ya kutekeleza mkakati wa MKUHUMI. Kwa mfano, wanachama wa kikundi Kazi cha Kiufundi cha MKUHUMI ambao wana utaalamu katika masuala ya misitu, fedha, matumizi ya ardhi, kilimo, usimamizi wa wanyamapori, usimamizi mbuga, uzalishaji wa mbao na usimamizi wa makampuni/sekta binafsi, wataweza kutoa michango na mitizamo muhimu na mbalimbali ambayo itasaidia katika kuhakikisha ujumuishi na maamuzi ya busara ambayo yanaendana na mahitaji ya nchi pamoja na vipaumbele vya maendeleo.
- Mapendekezo ya MKUHUMI ya serikali ya Kenya pamoja na NCCRS vinatoa fursa muhimu kwa nchi kushughulikia matatizo yaliyopo kwenye mfumo wa umiliki wa ardhi pamoja na sheria na sera zinazohitajika kwa ajili ya utekelezaji muhafaka wa MKUHUMI. Matokeo yake ni kwamba mikakati hii itakuwa na matokeo mazuri katika sekta za kilimo, kurejesha misitu, kuongeza utashi wa kisiasa wa serikali juu ya uwekezaji wa muda mrefu katika sekta na vyanzo vya maji, na uendelezaji wa nishati endelevu ya majani (mkaa, kuni, nk).

4.1.2 Fursa mahsusi kwa ajili ya MKUHUMI nchini Tanzania.

- Tanzania ina mfumo thabitiwa Sera ambao utasaidia utekelezaji wa MKUHUMI. Sera za nchi pamoja na mifumo ya kisheria zinaambatana na kanuni na miongozo ambayo inasisitiza ushiriki wa jamii katika usimamizi wa misitu na kuhamasisha usimamizi shirikishi wa misitu ya hifadhi na misitu katika ardhi binafsi. Hii imesababisha kupitiwa upya kwa sheria za Tanzania katika suala la matumizi ya ardhi, mipango ya matumizi ya ardhi na mgawanyo wa ardhi miongoni mwa mambo mengine, ili kusaidia kufahamu maeneo ambayo yanahitaji kurekebishwa/kuboreshwa kwa ajili kuwezesha utekelezaji wa MKUHUMI na mipango mingine ya maendeleo vijijini.]

4.1.3 Fursa mahsusi Kwa ajili ya MKUHUMI nchini Uganda

- Kuna uwezekano mkubwa wa matendo ya pamoja miongoni mwa sekta muhimu kama vile kilimo, usimamizi wa ardhi na rasilimali za maji. Kwa mfano kuunganisha kilimo, nishati na rasilimali za maji katika mkakati wa MKUHUMI nchini Uganda kungeleta zaidi ya robo tatu ya ardhi ya Uganda na rasilimali za maji chini ya mfumo mmoja bora wa usimamizi wa maendeleo endelevu. Kutokana na sekta ya kilimo iliyosimamiwa vizuri, mchango wake kama kichochezi cha ukataji miti utapungua na wakati huo huo kupunguza uzalishaji wa hewa ya ukaa.

4.1.4 Fursa za Jumla za MKUHUMI katika Kanda ya Afrika Mashariki

- Kuna fursa ya kujenga uwezo wa kiufundi kwa wafanyakazi katika taasisi zenye mamla ya kutekeleza shughuri za MKUHUMI katika sekta yamisiko. Uwezo huu ni hasa katika maeneo ya ufuatiliaji, utathmini, kutoa taarifa na ukaguzi wa shughuli za MKUHUMI, kuhesabu miti pamoja na tathmini ikijumuisha matumizi ya mfumo wa taarifa za Kijiografia (GIS), picha za satelaiti, pamoja na kutimbia mbinu za kuhisi na kupima na kuchora ramani za misitu kutokea mbali (yaani Remote Sensing). Mafunzo na uwezo huu katika kukusanya na kutathmini taarifa za kijamii na kiuchumi yataleta miundombinu, ujuzi na maarifa ambayo yatasaidia kuwezesha ukusanyaji na uboreshwaji wa takwimu na taarifa zinazo husiana na uzalishaji na matumizi kuni/mkaa, kilimo, maji na usimamizi wa rasilimali.
- Mchakato ya Ushirikiano wa Jumuiya ya Afrika Mashariki unatoa fursa kwa ajili ya utekelezaji wa MKUHUMI kama moja ya sekta ndogo za ushirikiano wa pamoja juu ya kukabiliana na mabadiliko ya tabia ya nchi. Kwa mfano, Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC) inasaidiwa na Serikali ya Australia / Mradiwa Mabadiliko wa Tabia Nchi wa Clinton katika kuandaa mfumo wa Kikanda wa Kuhesabu Kaboni (maarufu kama Regional Carbon Accounting System) ambao utaweza shughuli za MRV katika ngazi ya kikanda na wakati huo huo kushughulikia 'kuvuja (yaani leakage)' katika ngazi ya kikanda.

4.2 Changamoto

4.2.1 Changamoto mahsusi za MKUHUMI nchini Kenya

- Uwezo wa Kenya kukabiliana na athari za mabadiliko ya tabianchi katika Ardhi jangwa

na kame (ASAL) unaathiriwa na sababu nyingi ikiwa ni pamoja na umaskini, taasisi dhaifu, miundombinu duni, uhaba wa taarifa, upatikanaji duni wa rasilimali za fedha, uwezo mdogo wa usimamizi, migogoro ya kivita inayotokana na kugombania rasilimali za mazingira zinazozidi kupungua (GOK, 2010b). Ukame wa muda mrefu unaotokana na mabadiliko ya tabia na kuchochewa na migogoro inayoendelea umesababisha uhaba mkubwa wa chakula nchini Kenya na kwenye pembe Afrika. Sababu hizi huathiri nchi za Uganda na Tanzania kupitia kuongezeka kwa mahitaji ya chakula na mahitaji mengine kutokana kuingia wakimbizi na watu walipoteza makao. Mazingira haya yatatoa changamoto kubwa katika utekelezaji wa MKUHUMI utaratibu wa sekta mtambuka hautachukuliwa (ambao utasaidia matumizi sanifu ya rasilimali pamoja na kutatua matatizo kwa pamoja kwa kutumia uzoefu kutoka katika sekta nyingine zinazohusiana na hizo).

4.2.2 Changamoto mahsusi za MKUHUMI nchini Tanzania

- Tanzania ina mifumo miwili sambamba ya usimamizi wa misitu- mmoja ukiwa umetekelezwa na serikali kuu katika maeneo ya misitu katika ngazi ya serikali za mitaa, na wa pili ukitekelezwa na Serikali za mikoa na wilaya kwenye maeneo ya hifadhi ya serikali na maeneo yasiyo ya hifadhi. Kuna uwezekano mkubwa wa migogoro kati ya mifumo hii miwili kutokana na utitiri wa fedha ambazo zinaweza kuja kutokana na utekelezaji wa MKUHUMI. Faida zinaweza kujitokeza kwa kutumia utashi wa kuhifadhi vyanzo vya misitu ili mradi jamii hizi zione thamani ya kuendelea kuhifadhi misitu hii, na kwa upande mwingine hasara zinaweza kujitokeza pale ambapo wananchi hawataridhika na faida za MKUHUMI na mifumo ya ugawanaji mapato ambayo inaweza isiendane na juhudi na mategemeo ya jamii, pamoja na kuhama hama kwa jamii zikitaifuta ardhi mbadala kwa ajili ya kutokana na ukame na njaa
- Tanzania ina sera, sheria na kanuni nzuri lakini inakabiliwa na changamoto ya usimamizi katika utekelezaji sheria hizi. Idara za maliasili za serikali kuu na serikali za wilaya zinazokabiliwa na ukosefu wa uwezo. Kwa mfano, uchumi wa mabilioni ya shilingi kutokana na mkaa Tanzania nchini unaendelea bila kudhibitiwi, na nakwepa watoza ushuru wa serikali, na wakati huo huo mkaa mwingi zaidi unatoka kwenye maeneo yanayogombaniwa juu ya umiliki wa ardhi (Salla, 2011). Mwisho wa siku, hali hii huathiri vyanzo vya maji, kupunguza

upatikanaji wa maji kwa ajili ya uzalishaji na matumizi na hivyo kurudisha nyuma rutuba ya udongo na mapato yanayotokana na kilimo.

4.2.3 Changamoto mahsusi za MKUHUMI nchini Uganda

- Utekelezaji duni wa sheria licha ya kuwepo kwa sera nzuri, sheria na kanuni. Hii imesababisha kuimarika kwa biashara haramu ya mbao mpakani kwa kukiuka ahadi ya Uganda kimataifa juu ya biashara ya wanyama pori na mimea, katika ukataji miti kwa ajili ya mkaa na kuni na katika uvunaji wa mbao usio endelevu (Gou, 2011a & Global Witness, 2011). Kwa mfano, takribani makazi 300,000 yasiyokuwa halali yalivamia hifadhi ya misitu mwaka 2008, nakusababisha madhara kadhaa kuanzia uharibifu wa ardhi, kupoteza ubora wa msitu na kuathiri ufanisi wa vyanzo vya maji. Utekelezaji duni unaathirika zaidi na ukosefu wa ufuatiliaji wa mara kwa mara na kutafuta ukweli wa taarifa kwa ajili ya muhafaka baadae.
- Viwango Duni vya utawala katika utawala wa umma wa Uganda vinatambuliwa na serikali ya Uganda kama tatizo kubwa katika sekta zote ikiwamo ya misitu (NDP 2010 kama alivyonukuliwa na GoU, 2011a). Utawala mbovu hupunguza sheria na taratibu zinazoendana na mazingira (APRM, 2009) na umezingirwa a na ukosefu wa uratibu miongoni wadau muhimu katika sekta zinazohusiana kama misitu, kilimo na ardhi oevu, biashara na uwekezaji. Maamuzi ya kutatanisha mara nyingi hufanywa, kwa mfano kwa wale wanaotaka kuwekeza katika shughuli za maendeleo jirani au ndani ya misitu na maeneo ya ardhi oevu ambayo ni kinyume na malengo ya uhifadhi.
- Bado kuna mapungufu katika Sera ya Uganda pamoja na mifumo ya kisheria kuhusiana na MKUHUMI. Kwa mfano, ukosefu wa leseni ya biashara ya Kaboni na ufafanuzi wa haki za kaboni unaweza kuathiri utekelezaji wa mkakati wa MKUHUMI. Sheria zisizo wazi zinaweza kuruhusu wamiliki wa ardhi kufanya uchaguzi za matumizi ya ardhi (kwa mfano kwenda kwenye kilimo cha biashara) kulingana na fursa za masoko badala ya matakwa ya kimkataba ya MKUHUMI ambayo yanaweza kusisitiza uhifadhi wamisitu.
- Hakuna mfumo mmoja wakugawana mapato nchini Uganda. Mifumo kadhaa inatumika kwa sasa katika sekta ya NRM (tazama Sanduku namba 10 chini). Hata hivyo ni muhimu sana mfumo wa kugawana mapato ukahamika katika ngazi ya kitaifa kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya MKUHUMI, vinginevyo

mipango ya MKUHUMI itaendekeza kuwa na matatizo mengi sana kutokana na ukosefu wa kanuni za kushughulikia masuala ya kijamii na kiutamaduni, kiuchumi na kimazingira.

tofauti wa mbinu na mtazamo wa mambo unaotokana na tofauti katika fani na majukumu kinzani. Haya yote usababisha matokeo ya wizara tofauti ambayo ulindwa kwa maeneo' kusaidiwa na kupewa kipaumbele na washirika wa maendeleo.

- Gharama kubwa za uratibu kutokana na ukosefu wa utaratibu wa serikali kwa ajili ya ushirikiano kwa taasisi zake, kuwepo kwa ukiritimba,

Sanduku namba 10: Mifano ya Taratibu za kugawana Mapato nchini Uganda

- Mamlaka ya Wanyamapori Uganda (UWA) inawajibika kugawana asilimia 20 ya ada ya viingilio na serikali za mitaa iliyopo karibu na hifadhi husika. Wajibu huu unatokana ukweli kwamba jamii zilizoko katika kandokando mwa maeneo ya hifadhi na zinakumbana gharama kubwa zinazohusiana na uhifadhi wa maeneo hayo (UWA, 2000; Katoomba Group 2009; REDD-net 2010).
- Programu ya Hifadhi ya Kanda ya Mlima Elgon (MERECP) hutumia dhana ya fedha ya mfuko mzunguko wa jamii (CRFs) kusambaza faida kwa wamachama kulingana na utendaji wao ambao unapimwa kutokana na mchago wao katika kuboresha miti iliyopandwa. CRFs zinatekelezwa na vikundi vya jamii, mashirika yasiyo ya kiserikali (NGOs) na mashirika ya kijamii (Mwayafu et al., 2011).
- Asasi za kiraia kama ECOTRUST zinatekeleza mipango ya Malipo ya huduma za (PES) ambayo ina mifumo ambayo unaweza kutoa uzoefu kwa miradi ya jamii ya MKUHUMI.

- Kuna wasi wasi kwamba mapendekezo kwa ajili ya kukabiliana na visababishi vya ukataji miti na uharibifu wa misitu hayazingatii wala kushughulikia maswala ya kiuchumi katika biashara haramu za mkaa, kuni, mkaa na mbao, ikiwa ni pamoja na kutoa njia mbadala za kiuchumi kwa wale wanaojihusisha na shughuli hizi. Mapendekezo haya yanaweza kuwa na manufaa zaidi endapo yatajuisha teknolojia (kama kuboresha matanuru ya mkaa na uteuzi wa aina za miti inayofaa), ujuzi na maendeleo ya ujasiriamali kwa ajili ya shughuli asilia ambazo zinaenda sambamba na uhifadhi wa misitu.
- Kuna uelewa mdogo miongoni mwa wananchi juu ya maana halisi na matokeo ya MKUHUMI katika ngazi za kitaifa na za mitaa. Japokuwa mchakato wa kuendaa R-PP ulihusisha mashauriano na wadau mbalimbali bado watu wengi hawaelewi vizuri dhana hii ya MKUHUMI. Kwa mfano, mashauriano ya R-PP yaligeuka kwa kiasi kikubwa katika vikao juu ya maana MKUHUMI badala ya kueleza mambo mengine ya kina kama vile, madhara, gharama na faida zake. Kwa hiyo, kuna haja ya kuhakikisha kwamba hatua zinazofuata - kama ya utayarishaji wa mkakati wa MKUHUMI, zinajumuisha kipengele cha ufahamu wa jamii sambamba na michakato ya mashauriano ili kupata ushiriki wenye maana na maoni ya wadau wa misitu.
- Katika Afrika ya Mashariki changamoto ya kiufundi na habari inaweza kupunguza mafanikio ya utekelezaji wa MKUHUMI. Kwa mfano, upungufu wa uwezo wa kiufundi wa kufanya Ufuatiliaji, Taarifa na Mifumo ya Ukaguzi (MRV) na zana kwa ajili ya kupima na kufuatilia mabadiliko ya uoto. MKUHUMI itahitaji nguvu kazi, mafunzo na vifaa kwa ajili ya ufuatiliaji na kufuatilia shughuli haramu, kwa mfano uvunaji haramu wa msitu kwa ajili ya upanuzi wa kilimo, uzalishaji wa mkaa na magogo kinyume cha sheria. Mara kwa mara katika ukusanyaji wa nyaraka, na usambazaji wa habari hizo zinahitajika kwa ajili ya mchakato wa mipango na maamuzi.
- Mafanikio ya utekelezaji wa MKUHUMI yatakuwa na wadau mbalimbali wanaohitaji mchakato wa uratibu kati ya wahusika wengi. Ni muhimu kwa wote serikali na mchakato wa watu wenyewe. Umiliki, uwazi, usambazaji na utekelezaji wa shughuli kwa wadau wote husika ni muhimu kwa mafanikio ya mipango ya MKUHUMI. Changamoto ya uongo katika huingizwaji wa mawazo mbalimbali kwa vitendo, kama wito kwa uvumilivu na muda juu ya sehemu ya teknolojia katika Serikali.
- Utekelezaji wa MKUHUMI utakuwa na changamoto kama watu wanaoishi karibu na misitu ya hifadhi hawatalipwa fidia. Mafanikio ya MKUHUMI katika Afrika Mashariki yatategemea na ufafanuzi wa

upatikanaji na mtumiaji wa ardhi na rasilimali za misitu zinazotumiwa na jumuiya hizi.

- Kuna changamoto nyingi zinazohusiana na kuoanisha vyombo vya sekta, sheria na taasisi kati ya MKUHUMI / misitu na watendaji muhimu/ sekta. Uoanisha utawezesha kupunguza migogoro, ingawa hii inaweza kuthibitisha ugumu kutokana na maslahi, utashi wa kisiasa na vikwazo vya wakati. Kwa mfano, kila sekta ya maendeleo ina malengo ya kusimama utendaji wake unaotokana na malengo ya sera zake na sheria (Matendo ya Bunge), ambayo yanaweza kuwa si sambamba na MKUHUMI.
- Kuna ukosefu wa mifumo inayofaa ya kitaifa kwa ajili ya kupima na kufuatilia mfunikowa uoto, hali ya misitu na hifadhi ya kaboni katika nchi nzima. Takwimu zilizopo zimegawanyika na vigumu kuzifanyia kazi pamoja. Aidha, kuna hali dhaifu ya utafiti wa sasa na sehemu ya mahesabu katika kitengo cha takwimu ya msingi ya kitaifa. Changamoto nyingine ni pamoja na ukosefu wa mifumo ya Taarifa za Kijiografia (GIS), sehemu za mabali kijijini na uwezo wa uchambuzi wa ndani ya kitovu cha taasisi ya MKUHUMI. Maana ya hii ni kwamba utekelezaji, mipango na ufuatiliaji bado hutegemea takwimu zisizo na uhakika ambazo zinaweza kuzidisha zaidi uharibifu wa ardhi, uzalishaji wa kilimo na usalama wa chakula kupitia shinikizo la kutumia rasilimali za misitu zilizobakia.

5.0 Utekelezaji wa sekta mtambuka wa MKUHUMI katika ngazi ya Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC)

MKUHUMI hutoa motisha ya kuwekeza katika usimamizi endelevu wa misitu kwa muda mrefu ambao pia unachangia jitihada za kupunguza uzalishaji wa kaboni kutokana kupunguza ukataji miti na uharibifu wa misitu katika Afrika Mashariki. Hatua ya pamoja ya Afrika Mashariki kikanda zinaweza kutoa ongezeko la thamani kwa njia ya kuunganisha rasilimali kwa pamoja kwa ajili ya usimamizi wa misitu (kifedha, kiufundi na rasilimali watu).

Kwa mfano, kuhusiana na nishati, kuna fursa ya kushughulikia uharamu (katika uzalishajimkaa, mbao kuuza na biashara ya wanyamapori), utekelezaji dhaifu na rushwa kwa njia ya matendo ya pamoja na maendeleo ya sera ya kawaida, sheria na mipango. Mipango hii inaweza kugeuka katika kukabiliana na athari zinazohusiana na upanuzi wa kilimo kuwa maeneo ya misitu na mwitikio wa mapungufu ya nishati (nishati maskini) kwa njia ya maendeleo mbadala na ulinzi wa misitu ya vyanzo vya maji ili kupata mtiririko wa maji ya kutosha kwa ajili ya uzalishaji wa umeme wa maji muhimu kwa ukuaji wa viwanda na huduma za sekta.

Kwa upande wa usimamiaji wa rasilimali za maji, hali ya hewa imekuwa ni mzigo mkubwa juu ya vyanzo mbalimbali vya maji vya Afrika Mashariki (na kusababisha kuongezeka kwa matukio ya kukauka, kushuka kwa kiasi cha maji na kupungua kwa samaki wanaovuliwa), na MKUHUMI unasimama ili kuongeza mbinu jumuishi za rasilimali za maji kuchukua mitazamo tofauti ya mahesabu zawatumiaji wa majina ambayo imechukuliwa mpaka Afrika Mashariki (EAC, 2000).

6.0 Jinsi gani MKUHUMI unaweza kuchangia zaidi malengo ya sekta muhimu katika nchi na viwango vya kikanda?

Mchoro juu ya uchambuzi na majadiliano ya hapo juu, umetoa mapendekezo yafuatayo ili kuwezesha MKUHUMI kuchangia katika sekta muhimu katika Afrika ya Mashariki:

6.1 Nishati Kwa ajili ya maendeleo vijijini

- Matendo ya MKUHUMI yanapaswa kusaidia uboreshaji wa taasisi za usimamizi wa kusimamia misitu na maliasili nyingine katika ngazi ya mkoa, kitaifa na ngazi ndogo ya kitaifa (watunga sheria katika ngazi ya Kitaifa na ngazi ya chini). Hii ni muhimu kwa sababu watu wengi wa Afrika Mashariki wanategemea kuni na mkaa, kutokanana ufynywa wa umeme, imewasilisha rasilimali za misitu kwa shinikizo kubwa (mazoea haramu katika uchimbaji wa kuni, mbao na mkaa). Kama hii halijadhibitiwa vizuri, tutarajieongezeko katika hifadhi ya kaboni, ulinzi wa maji na kazi za 'huduma' nyingine zinaweza kuathirika sana kwa muda mrefu.

- MKUHUMI unahitaji kuchangia sera na hatua nyingine ili kuboresha ufanisi katika uzalishaji wa mkaa na matumizi ya nishati ya mbao kutoka kwenye chanzo cha watumiaji wa mwisho (kaya, na makampuni madogo na ya kati ya kibiashara).

- Mahitaji ya MKUHUMI katika kuchangia maendeleo ya motisha za sera na mipango ya uwekezaji ili kuongeza njia nyingine ya nishati mbadala ya mkaa na kuni, na kukuza ufanisi wa nishati kuokoa teknolojia kwa ajili ya makampuni madogo na ya kati ya kibiashara, kwa wakazi wa mijini na vijijini. Mbali na kupunguza shinikizo juu ya rasilimali zilizo za msitu, hii ingeweza pia kuchangia ushirikiano wa faida kama huduma za mazingira, ulinzi wa vyanzo na hifadhi ya bioanuwai.

- Kuna haja ya kuunganisha sera nasheria katika kilimo, rasilimali za maji, nishati na sekta nyingine kutafakari MKUHUMI na kuepuka mipango ya kutatanisha. Katika mwanga wamatarajio ya uchumi na ukuaji wa idadi ya watu 'mgawanyo wa vitu' vya nishati na sekta nyingine, MKUHUMI haukuweza kuashiria zaidi mamlaka ya kutatanisha kwa gharama ya ardhi endelevu, maji, viumbe hai na rasilimali nyingine.

- Kujenga uzoefu wa juu kutokana na mchakato wa R-PP, MKUHUMI unapaswa kujenga au kuimarisha uhalisia ili kuzalisha mawazo na majadiliano ili kuzuia migogoro inayoweza kutokea na kupata umiliki wa miradi iliyopangwa inayohusiana na nishati. Hii itajumuisha pamoja na mashauriano ya mara kwa mara, majadiliano na utaratibu wa maoni juu ya hatua za malengo, sera ya maendeleo na mapitio ya majadiliano nyeti kama kuweka ushuru katika umeme, ada ya juu ya mkaa na biashara kuni, makazi mapya n.k. ambayo yanaweza kuwawezesha wadau kuchangia utawala wa nishati endelevu.

6.2 Kilimo na usalama wa chakula

- MKUHUMI lazima huchangie nyaraka na kubadilishana uzoefu na manufaa ya jamii na mazoea katika ugonjwa jumuishi na usimamizi wa sekta wa miti, mimea na mifugo, na mazoea ya usimamizi wadudu katika kilimo cha mseto kwa ukubwa na kukuza usimamizi endelevu wa rasilimali ya misitu. Vipaumbele vya ajenda vya utafiti lazima vitafakari mahitaji bora ya jamii na msaada wa jamii wenye makao katika usimamizi misitu.

- MKUHUMI unapaswa kusaidia kuongezeka kwa mabadilishano wa maarifa na ujuzi wa maendeleo endelevu ya kilimo kwa jamii, kwa mfano kuhusu mbinu kama vile kilimo cha kuhifadhi udongo ambacho kinaweza kupunguza madhara ya mazoea endelevu ya kilimo kwenye msitu na rasilimali za ardhi katika ardhi kavu ya Afrika Mashariki na mazingira tete.

- MKUHUMI unapaswa kusaidia kuwepo kwavitu vya ushauri katika maeneo mbalimbali ya kilimo cha kanda ya kiikolojia, ili kuongeza upanuzi wa sasa na huduma za ushauri. Hizi zinaweza kufanya kazi kama kutakuwa na jukwaa la maelewano kati ya jamii za wakulima na watafiti, kwa kuonyesha teknolojia husika za kilimo (ikiwa ni pamoja na mifumo ya upandaji, misitu na nishati), ubunifu na mazoea kama zilivyoendelea.

- Sera za kilimo ya Taifa lazima zipitiwe upya na kuwianishwa ili kupunguza migogoro na kutafuta fursa za mahusiano kati ya MKUHUMI, nishati, maji na elimu kwa kushughulikia udhaifu wa kitaasisi, utawala bora na mapungufu mengine. Hii itatoa uongozi bora kwa upanuzi wa Afrika Mashariki na huduma ya ushauri kama vile kwa jumuiya ya maendeleo ya jamii ya wafanyakazi na kubuni hatua ambazo zinaweza kushughulikia changamoto husika kwa mapana zaidi (kilimo) na mtazamo.

- Kujenga uzoefu kutokana na mchakato wa R-PP, MKUHUMI lazima iwezeshe kuundwa au kuimarishwa kwa mikutano ili kuzalisha mawazo na majadiliano ili kuzuia migogoro inayoweza kutokea na kupata umiliki wa kimsingi katika hatua zinazoongozwa na maendeleo ya kilimo. Haya ni pamoja na mashauriano ya mara kwa mara, majadiliano na utaratibu wa marejesho / tathmini, mapitio ya sera ya maendeleo (kwa mfano juu ya masuala ya kugusia umiliki wa ardhi na usimamizi, thamani ya pesa ya miradi ya kilimo, kwa mifano inayofaa kwa kuunganisha wazalishaji wa kilimo na wasindikaji, nk) ambayo inaweza kuwezesha asasi za kiraia (CSOs), kufikiri zaidi, vyombo vya habari, na mashirika ya jamii za wazawa kuchangia maendeleo vijijini ambayo itakuwa na matumizi endelevu ya maliasili wakati inaendelea kuboresha maisha ya jamii.

- Kuna haja ya kuoanisha sera na sheria katika kilimo, rasilimali za maji, nishati na sekta nyingine kutafakari vipaumbele vya MKUHUMI na kuepuka migogoro ya kutatanisha. Katika mwanga wamatarajio ya uchumi na ukuaji wa idadi ya watu, 'mgawanyo wa vitu' vya kilimo na sekta nyingine inaweza kuzidisha zaidi mamlaka ya kutatanisha kwa gharama ya usimamizi endelevu ya maliasili.

6.3 Usimamizi wa rasilimali za maji

- MKUHUMI ni lazima kuchangia ili kuweka utaratibu wa motisha kwa jamii na vikundi vya jamii kusimamia na kufuatilia vyanzo vya maji na kuacha uharibifu wa ardhi na matumizi

mengine kama vile kuendeleza mtiririko wa maji ya kutosha katika mito, maziwa na hifadhi nyingine ya maji asili.

- MKUHUMI unapaswa kuongeza uelewa katika ngazi ya jamii kuhusiana umuhimu wa misitu kwa matengenezo ya maeneo ya vyanzo vya maji, kuwashirikisha wakulima, vikundi vya wakulima, shule, makampuni binafsi nk.

- MKUHUMI unapaswa kuchangia maendeleo ya miradi ya PES ambayo inhusiana kilimo na vyanzo vya maji vingine vinavyotegemea biashara vinaweza kuchangia uhifadhi wa rasilimali hizo. Kwa mfano watumiaji wa mto wanaweza kulipa kwa juhudi za uhifadhi wa mto katika maeneo ya vyanzo vya mto au ziwa.

- Mafundisho na uzoefu kutoka zamani za marejesho ya miradi ya msitu (kwa mfano mfumo wa Ngitili) kuna haja ya kuongezwa, pengine kama mkakati wa uchaguzi utakaosimama peke yake badala ya kuchukuliwa kama mipango ya majaribio.

- Ufungaji na usambazaji wa taarifaza msingi zinazopatikana kitaifa (kwa mfano, orodha ya ramani) juu ya rasilimali ya misitu na maji na sera na watoa maamuzi na mahitaji ya umma yanahitaji kuongezwa, ili kuishawishi serikali kuweka kipaumbele katika uwekezaji muhimu na hatua endelevu . Sababu moja ya vipaumbele vya bajeti maskini ya misitu endelevu na usimamizi wa maliasili nyingine katika Afrika Mashariki ni ukosefu wa mtiririko wa taarifa zamara kwa mara (hali ya ripoti, chaguzi za sera na uwezekano wa hatua nyingine) kwa wanasiasa, watoa maamuzi na umma kwa ujumla.

MAREJEO NA VYANZO VILIVYOPENDEKEZWA KWA USOMAJI ZAIDI

Afrika Mashariki (Mkoa na Kimataifa)

Jumuiya ya Afrika Mashariki (2000). Jumuiya ya Afrika Mashariki - Mazingira: <http://www.eac.int/environment/> (zilipatikana Oktoba 2011).

Jumuiya ya Afrika Mashariki (2002). Mkataba wa Kuanzishwa kwa Jumuiya ya Afrika Mashariki, Saini ya tarehe 30 Novemba, 1999.

Jumuiya ya Afrika Mashariki (2006). Jumuiya ya Afrika Mashariki Mkakati wa Maendeleo ya 2006-2010. Kukuza na kuongeza kasi ya muungano.

Jumuiya ya Afrika Mashariki (2009). Mkakati wa kikanda juu ya Kuongeza Upatikanaji wa Huduma za Nishati za kisasa katika Jumuiya ya Afrika Mashariki: http://www.eac.int/energy/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=14&Itemid=70 (zilipatikana Oktoba 2011).

Jumuiya ya Afrika Mashariki (2010a). Jumuiya ya Afrika Mashariki Usalama wa Chakula wa Mpango wa Utekelezaji (2010 - 2015)

Jumuiya ya Afrika Mashariki (2010b). EAC Mambo na Taarifa za Takwimu: (zilipatikanatarehe 4 Julai 2011).

Jumuiya ya Afrika Mashariki (2010c). EAC ya Mabadiliko ya tabia ya nchi. EAC Sekretarieti Arusha

Jumuiya ya Afrika Mashariki (2011a). EAC Moves na Kupunguza Hatari ya Maafa katika Mkoa: <http://www.eac.int/about-eac/eacnews/708-eac-drr-platform.html> (zilipatikanatarehe 16 Julai 2011).

Jumuiya ya Afrika Mashariki (2011b). Mbalimbali Kisekta mkutano juu ya usalama wa chakula na mabadiliko ya tabia ya nchi (kikao cha Mawaziri) uliofanyika katika Mt. Meru Hotel (Arusha) - Tanzania.

FAO (1996). Mkutano wa Dunia wa Chakula, Roma Italia. Roma. Azimio juu ya Dunia Usalama wa Chakula

Mwayafu Daudi & Kimbowa Richard (2011). Masuala na chaguzi

kwa ajili ya kugawana faida katika REDD + katika Afrika ya Mashariki: Masomo Uchunguzi wa Programu ya Mlima Elgon Mkoa Hifadhi. London: MKUHUMI-wavu.

UNEP (2008). Muhimu cha maji graphics. Maelezo ya jumla ya hali ya maji duniani safi na baharini - 2 matoleo - 2008: <http://www.unep.org/dewa/vitalwater/article83.html> kupatikana Julai 16, 2011.

UNESCO et.al, (2009). IWRM Miongozo katika Mto Sehemu ya bonde ngazi ya 2-1. Miongozo kwa ajili ya Uratibu wa IWRM

Kenya

GOK (2004). Rasimu ya Sera ya Taifa kwa ajili ya maendeleo endelevu ya Ardhi ya jangwa na Kame ya Kenya (Desemba 2004).

GOK (2005a). Kame na Semi Kame Ardhi (ASAL). Dira ya Taifa na Mkakati - Usimamizi Maliasili (2005-2015): http://www.aridland.go.ke/NRM_Strategy/natural_resource_management_2005-2015.pdf (zilipatikana Oktoba 2011).

GOK (2005b). Kenya Gazeti Supplement Namba 88 (Matendo Namba 7). Sheria ya Misititu (2005): <http://www.kenyaforestservice.org/images/MMMB/forests%20act%20of%20no.7%202005.pdf> (zilipatikanatarehe 4 Agosti 2011).

GOK (2006). Sheria ya Nishati: <http://www.erc.go.ke/energy.pdf> (zilipatika Septemba 2011).

GOK (2007). Wizara ya Mazingira na Maliasili kikao Paper No 1 ya 2007 juu ya Sera ya Misitu. Kuchapishwa na Serikali - maendeleo Printer, Nairobi: <http://www.fao.org/forestry/15140-0a3b2bfc89c88d1e5e03e62ec8181f6cd.pdf> (zilipatikana Oktoba 2011).

GOK (2010a). Katiba ya Kenya, 2010. Iliyochapishwa na Baraza la Taifa kwa ajili ya Taarifa ya Sheria na Mamlaka ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali: http://www.parliament.go.ke/index.php?option=com_docman&Itemid=88&task=doc_download&gid=460 (zilipatikana Septemba 1, 2011).

GOK (2010b). Taifa ya Mabadiliko ya Hewa Mwitikio wa Mkakati (NCCRS): <http://www.environment.go.ke/images/complete%20nccrs%20executive%20brief.pdf> (zilipatikana tarehe 4 Agosti 2011).

GOK (2010c). Marekebisho ya Utayari Maandalizi Pendekezo

ya MKUHUMI Kenya (zilipatikana Juni 2011).

J. E.O Ongwae (2005). 'Mkakati kwa kuweka uhai kilimo (Sra). Njia ya Wakenya juu ya Njia ya Sekta-Wide '. Serikali ya Kenya mada yaliyotolewa katika Jukwaa la 9 Afrika, Ougadougou, Septemba, 2005

KEEP(2011).SektayaNishatiProgramuyaMazingiraKenya:<http://www.kengen.co.ke/index.php?page=business&subpage=ke> (zilipatikanatarehe 4 Agosti 2011).

Oxfam (2006). Mkutano Paper No 88. Akitoa ajenda Akihutubia sugu chini ya maendeleo katika nchi ya Kenya kame: http://www.oxfam.org.uk/resources/policy/trade/downloads/bp88_kenya.pdf kupatikana Septemba 2011

UNEP (2006). Kenya: Jumuishi tathmini ya Sera ya Nishati - Kwa kuzingatia usafiri na sekta ya nishati ya kaya.

Tanzania

NORAD (2011). Real-Time Tathmini ya Hali ya Hewa ya Norway ya Kimataifa na Mpango wa misitu. Michango ya Taifa ya MKUHUMI + Michakato ya 2007-2010. Mtendaji Mihtasari kutoka Ripoti ya Nchi. Ripoti ya tathmini 18/2010.

Pye S, Watkiss P, Savage M, Goodwin J, Dyszynski J, Arvidson A, Felten J, Hendler A, (2010) Fursa kwa ajili ya Uwekezaji Asili kaboni Tanzania: tathmini ya ukuaji wa baadaye na uzalishaji mdogo wa gesi uwezo kupunguza. Taarifa juu ya masuala ya Uchumi Asili Carbon zinazozalishwa kama sehemu ya kikundi Washirika wa Maendeleo.

REDD-net (2010). Visioning MKUHUMI + katika Afrika ya Mashariki: kuzingatia mgawanyo wa faida nchini Uganda na Tanzania: <http://www.ruralpovertyportal.org / mtandao / mgeni / nchi / nyumbani / vitambulisho / kenya>.

Salla (2011). 'Swali la kuumiza kwaTanzania: Je MKUHUMI kufanikiwa huku kukiwa na madawa ya kulevya mkaa?': (zilipatikanatarehe 4 Julai 2011).

Jamhuri ya Muungano (1997). Sera ya Kilimo na Mifugo Tanzania ya 1997. Wizara ya Kilimo na vyama vya ushirika.

Jamhuri ya Muungano (1998). Sera ya Misitu Tanzania 1998.

Jamhuri ya Muungano (2002). Sera ya ya Taifa ya Maji

Tanzania ya 2002. Wizara ya Maji na Maendeleo ya Mifugo: <http://www.ewura.go.tz/pdf/NationalWaterPolicy.pdf>. (zilipatikanaSeptemba 2011).

Jamhuri ya Muungano (2003). Sera ya Nishati ya Taifa Tanzania, Wizara ya Nishati na Madini.

Jamhuri ya Muungano (2004). Mpango mkakati wa Nishatiwa Muda wa kati Tanzania.

Jamhuri ya Muungano (2005). Mkakati wa Maendeleo ya Sekta ya Maji ya Taifa Tanzania - 2006 hadi 2015.

Jamhuri ya Muungano (2006). Tanzania Mifugo Sera, 2006. Wizara ya Maendeleo ya Mifugo http://www.mifugo.go.tz/documents_storage/120Policy.pdf%20Livestock%20 (zilipatikana Septemba 2011).

URT (2010a). Rasimu ya Mkakati wa Taifa wa Kupunguza Uzalishaji kutoka Ukataji wa Misitu (MKUHUMI +): MKUHUMI Tanzania Initiative: <http://www.reddtz.org/content/view/22/26/> accessed 10 Juni 2011.

URT (2010b). Rasimu ya mwisho ya Kaboni ya Misitu ya Ushirikiano wa Kituo (FCPF) Utayari Maandalizi Pendekezo (R-PP), Juni 15, 2010. Msitu Carbon Ushirikiano kituo: URT (tarehe). Taifa ya Maendeleo 2025: <http://www.tanzania.go.tz/vision.htm> (zilipatikana Oktoba 2011).

Uganda

APRM (2009). Africa Peer Review Mechanism. Jamhuri ya Uganda. Nchi Review Ripoti No.7 (Januari 2009).

Mazingira Tahadhari et al, (2010). Kuendeleza Mazingira wa Uganda na Maliasili kwa siku zijazo. Mazingira na Maliasili Civil Society Perspective. Mada yaliyotolewa katika mapitio ya Pamoja Uganda Enr Sekta - 2010.

ERA (2010). Uganda Nishati Mbadala Feed-katika Ushuru (refit). Awamu ya 2 Approved Miongozo kwa ajili ya 2011-2012: http://www.era.or.ug/Pdf/Approved_Uganda%20REFIT%20Guidelines%20V4%20%282%29.pdf (zilizopatikana Septemba 2011).

Global Witness (2011). Mapitio ya Uganda ya R-PP kuwasilishwa kwa 9 mkutano Washiriki Kamati FCPF. Masharti katika Utekelezaji na ufuatiliaji zisizo na kaboni.

Gou (1999). Sera ya Maji. Wizara ya Maji na Mazingira.

Gou (2001). Sera ya Misitani kwa Uganda, 2001. Wizara ya Maji, Ardhi na Mazingira

Gou (2002). Sera ya Nishati kwa Uganda, Wizara ya Nishati na Maendeleo ya Madini

Gou (2007a). Sera ya Nishati Mbadala kwa Uganda. Wizara ya Nishati na Maendeleo ya Madini: [http://www.rea.or.ug/userfiles/RENEWABLE% 20ENERGY% 20POLIC9-11-07.pdf](http://www.rea.or.ug/userfiles/RENEWABLE%20ENERGY%20POLIC9-11-07.pdf) (zilizopatikana Septemba 2011).

Gou (2007b). Mazingira na Rasilimali za Sekta ya Mpango wa Uwekezaji: 2008/09 - 2017/18
Wizara ya Maji na Mazingira, Kampala (Desemba 2007).

Gou (2009). Mamlaka ya Taifa ya Misitani –Taarifa ya Utafiti ya Majani Kitaifa.

Gou (2010a). Sekta ya Kilimo na Mkakati wa Maendeleo ya Mpango wa Uwekezaji Kitaifa, 2010/11 - 2014/15. Wizara ya Kilimo, Wanyama Viwanda na Uvuvi.

Gou (2010b). Sekta ya Maji na Mazingira ya Taarifa ya Utendaji (Septemba 2011). Wizara ya Maji na Mazingira: http://www.mwe.go.ug/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=93&Itemid=55 (zilipatikana Oktoba 2011).

Gou (2011a). Utayari wa Maandalizi na Pendekezo la MKUHUMI kwa Uganda iliyowasilishwa kwa Mfuko wa ubia wa kaboni (zilipatikana Juni 2011).

Gou (2011b). Sera ya Ardhi Uganda, 2011. Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo Mijini, karne ya Ujenzi, Plot No 13/15, Bunge Avenue. Kampala, Uganda

Gou (2011c). Sekta ya Maji na Mazingira ya Taarifa ya Utendaji (Septemba 2011). Wizara ya Maji na Mazingira: http://mwe.go.ug/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=172&Itemid=122 (zilizopatikana Oktoba 2011).

Katoomba Group (2009) Fursa Upeo na Zoezila MKUHUMI +: <http://www.katoombagroup.org/documents/events/event31/REDD+OpportunityScopingExercise-Uganda.pdf> (zilipatikana Oktoba 2011).

NEMA (2009). Uganda: “Atlas ya Mabadiliko ya Mazingira yetu”. Kampala: ya Usimamizi wa Mazingira kitaifa (NEMA).

KUHUSU REDD-net

REDD-net ni jukwaa la maarifa la kimataifa kwa mashirika ya kiraia kusini mwa dunia ambalo huyawezesha kupata habari kuhusu juhudi za Upunguzaji wa Uzalishaji wa hewa ya ukaa kutokana na Ukataji na Uharibifu wa Misititu (MKUHUMI+), na pia kupata fursa ya kubadilishana uzoefu wao wenyewe na kusaidiana kuandaa miradi na sera za kutekeleza miradi ya MKUHUMI+ ambayo inawelenga zaidi maskini.

Mtandao wa REDD-net ni ushirikiano kati ya mashirika ya Centro Agronómico Tropical de Investigación y Enseñanza (CATIE), Taasisi ya Maendeleo ya Ng'ambo, RECOFTC - The Center for People and Forest na Uganda Coalition for Sustainable Development (UCSD). REDD-net inafadhiliwa serikali ya Norway yaani 'Norad'. Kwa taarifa zaidi kuhusu REDD-Net tafadhali wasiliana na William McFarland at ODI (w.mcfarland@odi.org.uk au tembelea tovuti ambayo ni www.redd-net.org). Kwa taarifa kuhusu REDD-net kwa Africa Mashariki na mwongozi huu tafadhali wasiliana na David Mwayafu (dmwayafu@ugandacoalition.or.ug)

Uganda Coalition for Sustainable Development